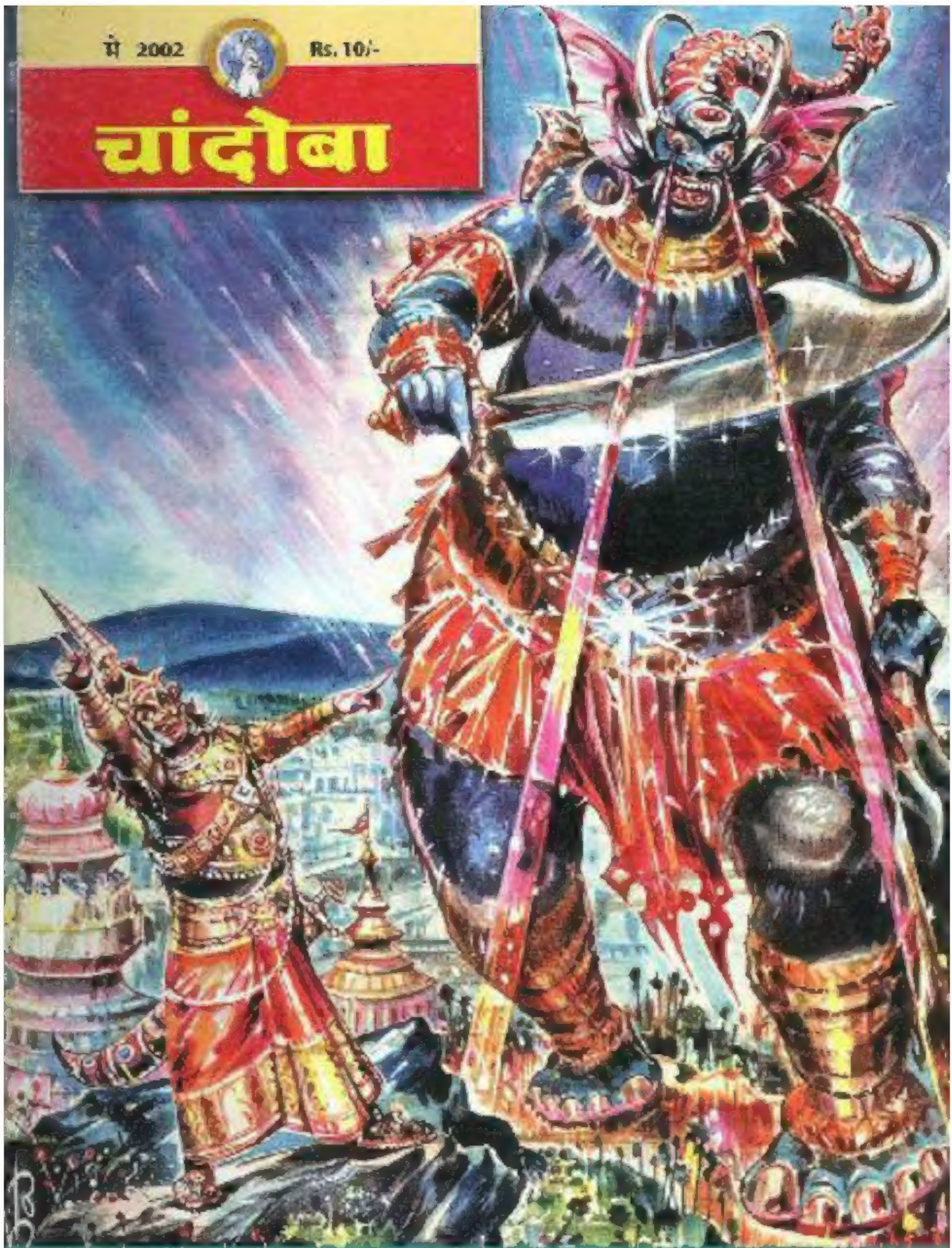

मै 2002

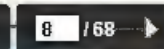
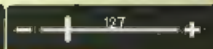
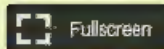
Rs. 10/-

चांदोबा

Pick up

CHANDAMAMA FUN WORKSHOP CD-ROM AGES: 4 - 6

- Create your own Posters
- Learn to Draw
- Click to Paint
- Drag and Drop to Dress Up your family

RELEASING
JUNE 2003

Are your children early readers?

We have over a half-million words in English to communicate with, but half of everything we write and read depends on only 0.06 percent—on only these 300 most frequent or high-frequency words. Early Reader Series teaches children to instantly recognize these high-frequency words through Jataka Tales.

Forthcoming Titles

JATAKA TALES

- (Level 1) Ages: 3 - 5
- (Level 2) Ages: 6 - 7
- (Level 3) Ages: 8 & above

Early
Reader
Series

Available at all
leading bookshops
in India

For trade and commercial enquiries contact:

Project Head, Multimedia
CHANDAMAMA INDIA LIMITED
No. 82, Defence Officers Colony, Elmhurst

रडवणारा

दुसऱ्याला आशा लावून हुलबायचं आणि नंतर त्यांना रडवायचं, ही विकासची संकल्प होती. त्यांत त्याला खूप आनंद वाटत असे. एकदा जेव्हा तो गल्लीतून जात होता, तेव्हा एका भिकाऱ्याने हात पसरून त्याला म्हटले, "महाराज, मी उपाशी आहे. दोन दिवस कांहीही खायला मिळाले नाही. एखादा रुपया द्या. मी मोटभा तरी जेवेन."

विकासने त्याला नखशिखान्त न्याहाळून म्हटले, "तू मला महाराज म्हणून पुकारलेस. पण मला तर तूच महाराज वाटतो आहेस. तुम्हा चेहेप किती तेजस्वी आहे. माझं ऐक, मी जसं सांगीन, तसं केलंस तर तुम्ही गरिबी दूर होईल. तुला उपाशी राहावं लागणार नाही. कोणाच्यासमोर हात पसरायची वेळ येणार नाही. माझ्याबरोबर येईल?"

भिकारी त्याच्या पाठोपाठ गेला. विकास

त्याला सरळ आपल्या घरी घेऊन गेला आणि त्याला नवे कपडे त्याने घालायला दिले. नंतर त्याला घेऊन दुसऱ्या एका घरी गेला. तिथल्या घरमालकाला विकासने म्हटले, "खुद महाराज बेष पालवून इथे आलेले आहेत. तुम्हा लोकांच्या अडचणी, दुःख त्यांना जाणून घ्यायची आहेत."

तो घरमालक खरोडरच अडचणीत सापडला होता. ही संधी मिळाल्यावर त्याने आपल्या अडचणींचा पाढा म्हणायला सुरुवात केली. भिकाल त्याला म्हणाला, "उघां सकाळी गांवाबाहेरच्या उजाड धर्मशाळेत तू ये. तिथे तुला हवं तेवढं धन महाराज स्वतः देतील."

त्यानंतर विकासने भिकाऱ्याला आणखी एका घरी नेलं. त्या घरमालकाला सैनिकांनी विनाकारण तुहंगात टांकलं होतं. आणि सुटकेसाठी ते शंभर मोहरा मागत होते.

विकासने सांगितलं, "तुम्ही सर्वजण उघां

सकाळीं गांवाबाहेरच्या धर्मशाळेत या, महाराज तुमची समस्या चटकन सोडवतील."

त्या गांवात एक कवी होता. आपले काव्य राजाच्या दरबारांत ऐकण्याची त्याची तीव्र इच्छा होती. एक म्हातारी आपल्याच बयाच्या राजमातेला पाहायला उत्सुक होती. असे कितीतरी लोक गांवात होते. विकास त्या सर्वांना भेटला. विकासने त्या सर्वांना उजाडताच त्या धर्मशाळेत येण्यास सांगितले.

संध्याकाळ झाली तेव्हा विकासने भिकाऱ्याला आपल्या घरी नेले. त्याला दिलेले कपडे परत घेतले आणि तो म्हणाला, "जा, आता जाऊन भीक माग."

"उघां तू गांवाबाहेरच्या ओसाड धर्मशाळेत प्रहारेच ये बरे को! मग बघच, तिथे काय काय होईल ते! खरी मजा येईल. हंसूनहंसून पोट दुखायची वेळ येईल." विकासने त्याला सांगितले.

दुसऱ्या दिवशी विकास सकाळीं धर्मशाळेत गेला. आणि तिथले दृश्य पाहून चकितच झाला. पुढे महाराज तिथे जातील हजर होते. आदल्या

दिवशी विकासने ज्या ज्या लोकांना शब्द दिला होता. त्या त्या लोकांची इच्छा महाराजांनी पूर्ण केली होती.

विकासाच्या आता लक्षांत आले की तो भिकारी म्हणजे बुध्दा तिसरा कुणी नसून स्वतः महाराजच होते. तो लगेच महाराजांच्या पाया पडला आणि क्षमा मागून म्हणू लागला, "महाराज, माझ्यामुळे गांवातल्या कितीतरी लोकांचे भले झाले आहे. आता आपण माझ्यावर ही कृपा करावी."

"ठीक आहे, आजपासून तू कैदी बनून गांवातल्या मध्यावर असलेल्या मातीच्या भिंतीच्या घरांमध्ये राहाशील. गांवात कुठलीही समस्या उद्भवली की तुला संगणपात येईल आणि तुझ्यामार्फत त्या समस्यांचे निराकरण केले जाईल. पण लक्षांत ठेव, तू नेहमीच आमचा कैदी राहाशील."

"महाराज, आपण मला ही असली कसली शिक्षा देत आहात?" विकासने विनवाण्या स्वरात विनवले. "मी तरी काय करणार? तुझ्यासारख्या लोकांना रडवण्यांत मला मजा वाटते ना!" महाराज हंस्तहंस्तच म्हणाले.

माया सरोवर

3

(जयशीलने सेनाध्यक्षाला पुत्र मंगलवर्षा यास बांधापासून वाचवले. कनकाक्ष राजाने त्याची प्रशंसा केली आणि मंत्र्यांच्या सल्ल्यानुसार त्याने आपल्या कार्यालयात त्याला नेकरीही दिली. जेव्हा राज्याच्या क्रमांकांमधील मंत्री सविस्तर माहिती सांगत होते, तेव्हा एक सैनिक एक तुटकी तलवार आणि मोत्यांचा एक हात घेऊन तिथे आला.)

सैनिकाने आणलेली ती तुटकी तलवार आणि मोत्यांचा हात पाहून कनकाक्ष राजा व धर्ममित्र मंत्री आश्चर्यचकित झाले. मंत्र्यांनी तो हात लक्षपूर्वक पाहिला आणि तो म्हणाला, "महाराज, हा हात युवराजांचा तर नाही ना? आणि ही तुटकी तलवार आपल्या युवराजांची तर नव्हे ना?"

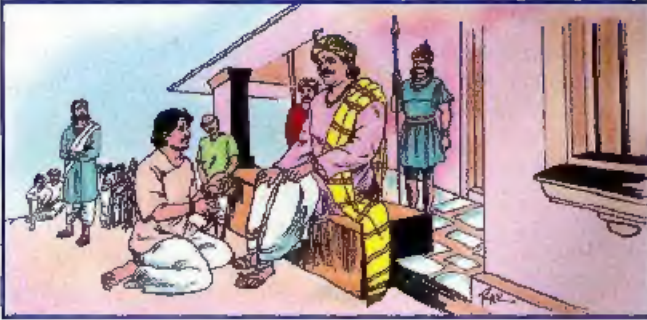
राजाचेही त्या दोन्ही वस्तू लक्षपूर्वक न्याहाळून म्हटले, "युवराज व युवराणी निधन नाहीसे झाले, त्या झाडाजवळच या वस्तू मिळाल्या, असं जर

यांनी सांगितलं नसतं तर मलाही यांचा विश्वास वाटला नसता."

"आपण आताच युवराजांची मुख्य सखी महलिका हिला बोलावून घेऊं या, जरी तलवारीबाबत तिला काही सांगता आले नाही तरी किमान मोत्यांच्या हाराबद्दल तरी ती नकीच काहीतरी सांगू शकिल." मंत्री धर्ममित्रने सुचवले.

राजाचा आदेश मिळाल्यावरून एक सेवक महलिकाला तिथे घेऊन आला, आपली युवराणी नाहीशी झाल्यापासून ती फारच दुःखी होती.

- चांदोबा -

मोत्याचा हार कोणत्या जागी मिळाला ते कांही राजाने तिला सांगितलं नाही. तिला हार दाखवून राजा म्हणाला, "अंतःपुरांतल्या स्त्रियांपैकी कुणाचा तरी हार हवलाय. खे घेऊन जा आणि बिचा तो असेव तिला देऊन टाक."

मल्लिका त्या हारकडे नीट बघ देऊन निरुल्लस होती. ती एका जागी थांबून उच्चारली, "महाराज, हा हार युवराणीचा आहे. जेव्हा आम्ही अरण्यांत विहाय फरणेला गेलो होतो, तेव्हा त्यांनी हा हार घातला होता."

हा हार युवराणीचाच आहे या शक्यतेने जेव्हा मल्लिकानेदेखील कुजोरा दिला तेव्हा दुःखाचेगाने राजाचे मन कळकळले. मल्लिकाने आपखोही कांही विचारायचे असूनही राजाला विचारता येईना. त्याचे डोळे भरून आले, गळा दाटून आला आणि मान खाली घालून तो स्तब्ध राहिला.

राजाची ही दयनीय अवस्था पाहून मंत्र्याने मल्लिकाने विचारले "मुली, असले मौल्यवान हार कितीतरी श्रीमंत स्त्रिया वापरतात. हा हार युवराणीचाच आहे म्हणून तुम्हाकडे खात्रीपूर्वक कसे सांगू शकतेस?"

त्या हारांतले दोन मोती दाखवून मल्लिका म्हणाली, "हे दोन खराब झालेले मोती आपण पाहू ना! एकदा युवराणी माझ्यावर नाराज झाल्या आणि हा हार त्यांनी माझ्यावर फेकला. त्यांचा नेम चुकला आणि हा हार झाडावर आदळला. तेव्हा हे दोन मोती थोडे खराब झालेले होते." मल्लिकाच्या बोलण्यावरून तो हार युवराणी कांचनमलाचाच आहे हा विश्वास पक्का झाला. तेव्हा ती तुटकी तलवारदेखील युवराणाचीच असावी असे सर्वाना वाटले.

राजाने मंत्र्याला विचारले, "ज्या भिल्लाला या बरन् मिळाल्या होत्या, तो आसा कुठे आहे?" ज्या सेवकाने हार व तलवार आणली होती, तो लगेच म्हणाला, "त्याची मानसिक स्थिती ठीक नाही. तो आपल्या प्रस्नांची उत्तरे नीट देऊ शकणार नाही. "दोन पायांच्या मगरी" असं म्हणून तो किंवाळतो आहे."

हे ऐकूनच सिद्धसाधक थकित झाला व पुढे म्हणाला, "महाराज! महाकालच्या परिनारांतचे भूतनाग कधीकधी निचिन्न वेषांत आपल्याला दिसतात. त्या भिल्लाला देखील कांहीतरी भूतबाधा झाली असावी. त्याला आपल्या ताव्यांत घेतलं पाहिजे आणि त्याच्याकडून खरी गोष्ट काढून घेतली पाहिजे. मी त्याला सारं कांही विचारून घेऊ शकेन असं मला पूर्ण विश्वास आहे. मला व जयशीलता

त्यासाठी अरण्यांत जाण्याची अनुमती आपण द्यावी."

राजाने तशी संमती दिली. सिद्धसाधक व जयशील एका सेवकाला घेऊन अरण्यांत गिरले व मोठ्या पारंग्या असलेल्या बटबुझाजवळ पोचले. तिथे अद्याप कांही भिल्ल होते. त्यांनी या भिल्लाला दोरीने बांधून ठेवलेला होता. त्यांच्यामध्ये एक भूतवैष होता. तो 'हाम फट, हाम फट' म्हणत ओरडत होता आणि त्या भिल्लार भस्म पेंकीत होता.

हे दृश्य जयशील, सिद्धसाधक व सेवक यांनी पाहिले. सिद्धसाधकाने आपली लाठी बर उचलली आणि भूतवैद्याला थांबण्यासाठी खूण केेली.

भूतवैद्याने सिद्धसाधकाला भुगुलताना पाहिले आणि तो त्याच्यावर तुटून पडणार, तेवढ्यांत राजसेवक त्याला थांबवत म्हणाला, "धांबा, हे राजाच्या दरबारांतले मानिक आहेत."

एक पाऊक पुढे टाकीत सिद्धसाधकाने म्हटलं, "अरे, नू तर नीच शत्रोपासक आहेस. माझ्या या मंत्रदंडाने मी तुझी एक काडी बनवून, तुला हवेंत उडवून बावीन, समजलं?"

भूतवैष भीतीने बरक कापू लागला. बेदरलेल्या भिल्ल तरणास सिद्धसाधक म्हणाला, "अरे भीम भिल्ल, पहा, दोन पायांच्या ज्या मगरीने तुला बाबळून सोडले होते, तिच्या छातीत या शूराने तलवार खुपसली आणि पारून टाकले. आता तुला भिण्याचे कांही एक कारण नाही. चल, उठून उभा राहा. जयशीलने जी तलवार मगरीच्या छातीत खुपसली होती, ती ही तलवार आहे बघ!" असं खांदोबा

पडणत साधकाने जयशीलच्या म्यानांतून तलवार काढली आणि दाखवली.

भिल्ल तरुण लगेच उठून उभा राहिला आणि म्हणाला, "महोदय, आपण दोन पायांच्या मगरीला खरंच मारलंत? मग तिचं शव कुठे आहे?"

सिद्धसाधकाने बेधडक सांगितले, "अरे, जेव्हा मनुष्य मरतो तेव्हा त्याचं शव होतं. जेव्हा पिशाच मरतो तेव्हा त्याचं कुठे शव वक्तं का? आता मला लग्न, ती तुटकी तलवार आणि मोत्यांचा हार तुला कुठे मिळाला?"

भिल्लाने प्रस्न सफ करीत म्हटले, "महोदय, मी जेव्हा शिकारीसाठी आमच्या वस्तीतून निघालो, तेव्हा या वृक्षाच्या फांद्यातून एक रानकोंबडा बांग देत होता. मी त्याच्यावर बाण सोडला, तो त्याच्या पंखात अडकला. त्या रानकोंबडाला उडता येईना व तो नडफडत एका

मुडुपांत पडला. मी तिथें त्याला शोचायला गेलो” असं म्हणत तो सिद्धसाधक आणि जयशील, यांना एका गर्द झाडीत घेऊन गेला आणि म्हणाला, “महोदय, याच झाडीत मला मोठ्यांचा हार व तुटकी तसवार मिळाली.”

मिळू तरुणाचे बोलणें पूर्ण होण्याच्या अंततः सिद्धसाधकाने झाडीत चांगून पाहिले आणि एक उडी मारत तो मागे वळला व म्हणाला, “जयशील, या महाराण्याच्या मर्घें, या काटेरी झाडीत, एक प्राचीन तालपत्र ग्रंथ आहे. जय महाकाळी!” असं म्हणून त्याने झाडीतून ताडपत्रांचा एक ग्रंथ काढला.

तो ग्रंथ पाहून सिद्धसाधक एकदम उत्साहित झाला आणि त्याच्या चेहऱ्यावर एक मिराळीच चमक दिसू लागली. तो त्या ग्रंथाची एकएक पाने उचलून उलटायला लागला. ते लक्षपूर्वक ती पाने बघत होता. शेजारी जयशील उभा आहे हे देखील

तो ग्रंथ बाघतना सिद्धसाधक विसरला. त्याची ही अवस्था पाहून जयशील चकित झाला होता. सिद्धसाधक स्मृतःशीच बोलू लागला, “ही कुठली भाषा आहे? कुठल्या लोकामध्ये नासरीकही भाषा बोलतात? ही ताडपत्रे नाहीत, ही बरीच मोठी आहेत. बहुतेक काळपत्रांपासून केलेली असावीत.”

जयशीलने साधकाकडून ती पत्रे घेतली आणि एकावर ती नीट पाहून तो म्हणाला, “मिळून घेवून केलेल्या दोन पायांच्या त्या मगरीने ही इथे टाकली असावीत.”

“हो, हो, असंच झालं असेल” असं म्हणत त्या मिळू युवकाकडे वळून साधकाने विचारलं, “पण दोन पायांचा तो मगर इथे कशाचा आला होता?”

“झाडीत जो रानकोंबडा पडला तो बाहेर ओढून काढण्यासाठी मी खाली बसलो. पाठीमागून आवाज आला. म्हणून मी मागे वळून पाहिलं तो मगरीच्यासारखा एक महाकाय आकृती मागे उभी होती. मी भाबरून ओरडलो आणि शुद्ध हाकून खाली कोसळलो.” मिळू तरुणाने सांगितलं.

जयशीलने मिळूच्या पाठीवरून हात फिरवत विचारले, “तू ज्या रानकोंबड्यावर बाण मारला होतास, तो कोंबडा कुठे आहे?” मिळू तरुण कांठितरी उत्तर देणार त्यापूर्वीच भूतपैधाने दोतजोंठ खाल म्हाणाला “परतयेथी त्याला उचलून घेऊन गेली असेल. सकाळच्या ग्रहरीच याने त्या कोंबड्याला मारून मोठा अपराध केला आहे.”

जयशीलने नाराजीच्या सुरांत सिद्ध साधकास म्हटले, “इथें सगळे पूर्ख आणि नालायक लोक एकत्र

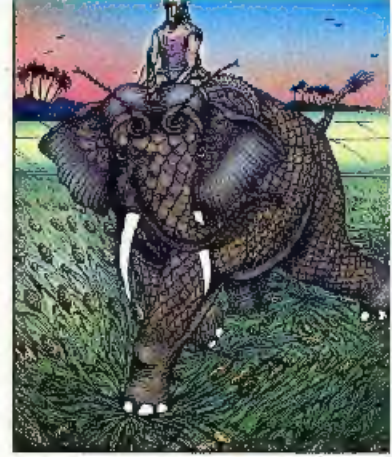
जमलेले दिसताहेत. या डोंगरदऱ्यात, आपल्याला कमीतकमी एक आठवडाभर तरी हिंदायला लागणार आहे. त्या दोन पायाच्या मगरीचा छडा आपण लावलाच पाहिजे.”

“तू ठीक सांगतो आहेस, जयशील, ज्याने हा ताडपत्रांचा ग्रंथ इथे टाकला आहे, त्यानेच युवराज व युवराणीच अपहरण केलं असलं पाहिजे. म्हणजे बहुधा तो अवश्य कुणीतरी राक्षस असेल. किंवा यक्ष, गंधर्व, किलर यांच्यापैकी एखादा असेल.” सिद्धसाधकाने आपली शंका व्यक्त केली. त्यानंतर दोघेही जवळच्याच पर्वताच्या दिशेने जाऊ लागले. त्यांच्याबरोबर आलेल्या राक्षसेवकाने विचारले, “महोदय, मला परत फिरण्याची अनुमती आपण बावी, महाराजांना काय निरोप सांगायचा?”

सिद्धसाधक म्हणाला, “महाराजांना हे शुभवर्तमान सांग. ज्या बटुसंजवळच त्यांची मुले नाहीशी झाली, तिथेच एक महान ग्रंथ सांमडला आहे. त्या ग्रंथाच्या मदतीने आम्ही युवराज व युवराणीचा लोकच ग्रंथ काढू. दुष्टलोकांचा संहार करू आणि युवराज व युवराणीला राजवाड्यावर सुखरूप घेऊन येऊं.”

सिद्धसाधकाच्या बोलण्यावर जयशील स्वतःशीच हँसत होता. नंतर ते घनदाट अण्णाने वेढलेल्या पर्वताकडे जाऊ लागले. त्यावेळी पर्वताच्या पायथ्याच्या एका खेड्यांतले सारे गांवकरी आपापल्या झोपड्यांतून बाहेर आले आणि घाबरून आरडाओरडा करीत होते. कारण त्याच दिवशी सकाळी त्यांच्या ज्वारीच्या शेतांत एक विचित्र घटना घडली.

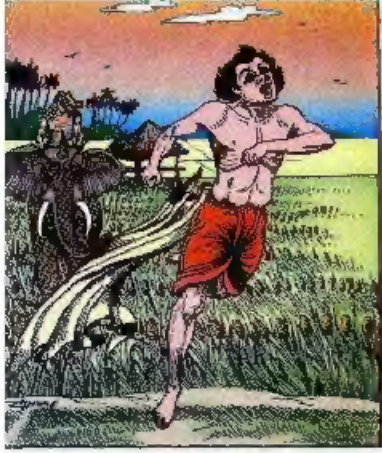
त्यांच्या शेतांत एका जागी मचाण होतं,

शेतांची राखण करण्यासाठी चौदा वर्षांचा एक मुलगा त्या मचाणावर बसला होता. त्याने शेताच्या दिशेने एक हत्ती येताना पाहिला. त्याला तळक हत्तं की गोफणीने दगड मारला तरी हत्तीला पळवून लावणें अशक्य होते. पण तो मुलगा मोस शूर होता. हत्तीने शेतांत घुसून पिकाची नासाडी होऊं नये. म्हणून कांहीतरी प्रयत्न करायचे त्याने ठरवले. त्याने गोफणीला एक टोकदार दगड लावला आणि हत्तीवर नेम घालून त्याने तो दगड गोफणीने मारला.

तो दगड नेमका हत्तीला लागला. जखम झाली तर साधारणपणे हत्ती चीची करतो. परंतु तसं झालं नाही. त्या मुलाने पाहिलं. तर एक विचित्र आकार हत्तीच्या पाठीवर होता तो उभा राहून म्हणाला, “ए पोरट्या, दगड मारतो आहेस काय? मला कोण समजवास रे तू!” आणि त्याने एक भयंकार हुंकार दिला.

तो भीतीदायक हुंकार ऐकून मुलगा लटलट कापू लागला. त्याचे शरीर घामाने डबडबले. त्याला मचाणावरून खाली उतरायचं होतं पण त्याला उतरता येईना. तो तिथेच खिळल्यासारखा उभा राहिला.

काही क्षणांतच हत्ती मचाणाच्याजवळ येऊन पोचला. तो हत्ती नेहापासारखा हत्ती वाटत नव्हता. त्याचं सारं शरीर माशासारख्या खवल्यांनी झाकलेलं होतं. हत्तीच्या पाठीवर जो बसलेला होता त्याने मगरीच्या डोक्यासारखे शिरस्त्राण घातलं होतं. त्याचं शरीर मगरीच्या कातड्याने झाकलेलं होतं.

तो विचित्र आकाराचा त्या मुलाच्याजवळ आला आणि अभयहस्त दाखवत तो म्हणाला, "बाबरे नकोस, मी जे सांगतो ते कर. गांवात जा आणि माझ्यासाठी चांगलं भोजन घेऊन ये. त्याचबरोबर गांवात जर कुणी चांगला शल्यवैद्य

असेल तर फारच उत्तम! ही बघ, इथं माझ्या पोटातून एक तुटलेली तलवार आहे ती बाहेर काढायची आहे. असे करता आलं तर तुम्हाला दोघांना मी उत्तम इनाम देईन" तो घाप सांगण्यासारखा बोलत होता.

तो मुलगा भेटलेला होताच, तरीदेखील त्याने हे बोलणं ऐकून घेतले. तो खाली उतरायला घाबरत होता. जेव्हा त्या विचित्र आकाराच्या त्याने हे लक्षांत आलं. तेव्हा त्याने त्याची कंवर पकडून त्याला जमिनीवर उतरवलं.

जेव्हा त्याचं पाय जमिनीला टेकले तेव्हा त्या मुलाच्या जीवांत जीव आला. जणू यमदूतांपासून आपली मुक्ता झाली आहे असंच त्याला वाटलं. बाऱ्याच्या वेगाने, तो शंतातून पळत सुटला, व गांवात पोचला.

निंबाच्या पारावर भांवकरी गप्पाटप्पा करीत होते. जोरात ओरडत पळत येणाऱ्या या मुलाकडे पाहून त्यांना वाटलं की शेतांत रानडुक्का घुसलं असावं किंवा हरणांचा कळपच आला असावा. त्यांनी त्या मुलाला विचारलं, "अरे, असा कां पळतो आहेस? काय झालं?"

त्या मुलाला दम लागला होता. त्याने इबास घेत सारी हकीकत सांगितली. त्याच्या बोलण्यावर कुणीही विश्वास ठेवला नाही. काहीलोकांना वाटलं की त्याचं डोकं फिरलं आहे. जेव्हा तिथे आलेल्या गणाचारीने गांवच्या पाटलाकडून सविस्तर कथा ऐकली तेव्हा तो म्हणाला, "या मुलाने जे काही सांगितलंय, त्यांत काही आश्चर्य वाटण्यासारखे काही नाही. जेव्हा माझ्यावर भूत सवार होतं तेव्हा असले पाण्यांतले हत्ती, मगरमनुष्यच नव्हेतर दोन

डोक्यांचे सिंह आणि दहा तोंडाची मागसेही मला दिसतात."

"हे बघ, प्रथम आपण काय करायला हवं तें अगोवर सांग. आपल्या सर्वांचा नाश करण्यासाठी तर तो एखादी योजना बनवत नसेल ना?" गांवच्या पाटलाने आपली शंका व्यक्त केली.

आता यांच्यावरच सगळेजण, चर्चा करू लागले. एकाचने म्हटलं, "बघा, त्याच्या शरीरामधं तुटकी तलवार आहे. त्याच्या पदार्थाबरोबर तो एका वेदालाही घेऊन गायला सांगतो आहे. आपण चरकाचारी वेदाला जर आपल्याबरोबर घेऊन गेलो तर ठीक होईल."

हे ऐकून चरकाचारी वैद्य बाबरेन गेला. तो म्हणाला, "काय? मी त्या विकृत आकाराच्या एकसाची चिकित्सा करूं? हे काम एखादा कुशल शल्यविशारदच करू शकेल. त्याच्यासाठी आपल्या गांवातला नारायण न्हावी आहे ना, त्याला आपण पाठवू या म्हणजे बरी राक्षसांच्या पोटांतली तलवार त्याने बाहेर काढली की मी संजीवनीसारखी प्रभावी औषधे देईन आणि वाहणारे रक्त थांबवीन."

दोघेजण लगोलग गेले आणि त्यांनी नारायण

म्हात्याला पकडून आगले. तो लटपटत म्हणाला, "मी आणि हे काम? छे, छे, माझ्याच्याने नाही होणार हे! त्याच्या पोटांतली तलवार मला बाहेर काढता येणार नाही."

तो वेड लागल्यासारखा इकडेतिकडे बघत पळून जायचा प्रयत्न करू लागला.

आजूबाजूच्या लोकांपैकीं दोन धष्टपुष्ट पुरुष पुढे झाले. आणि त्यांनी नारायण न्हात्याला घड घडून ठेवलं. गांवच्या पाटलाने कळवा आवाजात सांगितलं, "हे बघ, त्याची शस्त्रक्रिया करता येते की नाही, ते आपण नंतर ठरवू. अपोदर सगळेजण मिळून तिथे जाऊ. आपल्याबरोबर तलवारी, कुऱ्हाडी, भाले वगैरे घेऊन चला. हा पोसा जे सांगतोय ते कितपत खरं आहे ते तिथं गेल्यानंतरच कळेल."

लोक तलवारी, भाले, कुऱ्हाडी वगैरे हत्यारे घेऊन निघाले. हत्यारे घेऊन येणारा हा जमाव पाहिल्यानंतर हत्तीवर बसलेल्या त्या विचित्र आकाराच्या व्यक्तीने हत्तीला अंकुश टांचला. हत्तीने आपली सोंड उंचावली आणि ओरडतच तो गांवकऱ्यावर चाबून येऊ लागला.

(अपूर्ण)

पाण्याची भिती

जन्मगांवाच्या च्यानी बाजूला शेती होती. त्या गांवाला सामूनच एक तलाव होता. गांवकरी त्यांत पोहायला शिकत असत. त्यांना वाटायचं की कधी पूर आला, किंवा जरूर पडली ना पोहायची विद्या उपयोगी पडेल.

या गांवात गोविंद नांवाचा चाळीस वर्षांचा एक शेतकरी होता. तो उंचर्निच होता. चांगला सहाफूट उंच होता. त्याला अजिबात, पोहायला येत नव्हते. जर त्याला कुणी 'पोहायला शीक' असे म्हटले तर तो उत्तर द्यायचा, "मला पाण्याची खूप भिती वाटते. मी सहाफूट उंच आहे. मी कांही बुडणार नाही कुठल्याही नात्यांत किंवा तलावात ! मला काय जरूर आहे पोहायला शिकायची?"

एक दिवस तो संध्याकाळी शेतांतून घरी परत येत होता. पावसाळा होता. तो तलावाच्या कांठाकांठांने चालत होता. तेवढ्यात जोराचा पाऊस सुरू झाला. अंधारून आल्यामुळे नीट वाट दिसना. अचानक गोविंदाचा पाय घसरला आणि तो तलावांत पडला. तो विचार करू लागला, "बाप रे, हे काय झालं आता? मला तर पोहायला येत नाही. आता मी निश्चितच बुडणार" आणि तो घटांगळ्या खाऊं लागला.

तेव्हा त्याला एकदम आठवलं की पुष्कळ दिवस तलाव आढलेला होता, तेव्हा तो बुडण्याइतके पाणी तलावांत छिन्नितच नसणार! हे लक्षांत घेताच त्याने उभा राहाण्याचा प्रयत्न केला. त्याचे पाय जमिनीला लागले, आपल्या वेडगळपणाबद्दल त्याला लाज वाटली, तो घनांतल्या मनांत विचार करू लागला, "किती मूर्ख आहे मी! जिथे खोत पाणी नाही, तिथेही मी नुठेन कीं काय म्हणून घाबरलो होतो. मीतीमुळे जीव घाबर झाला होता, आता मात्र पोहायला शिकलेलं पाहिजे."

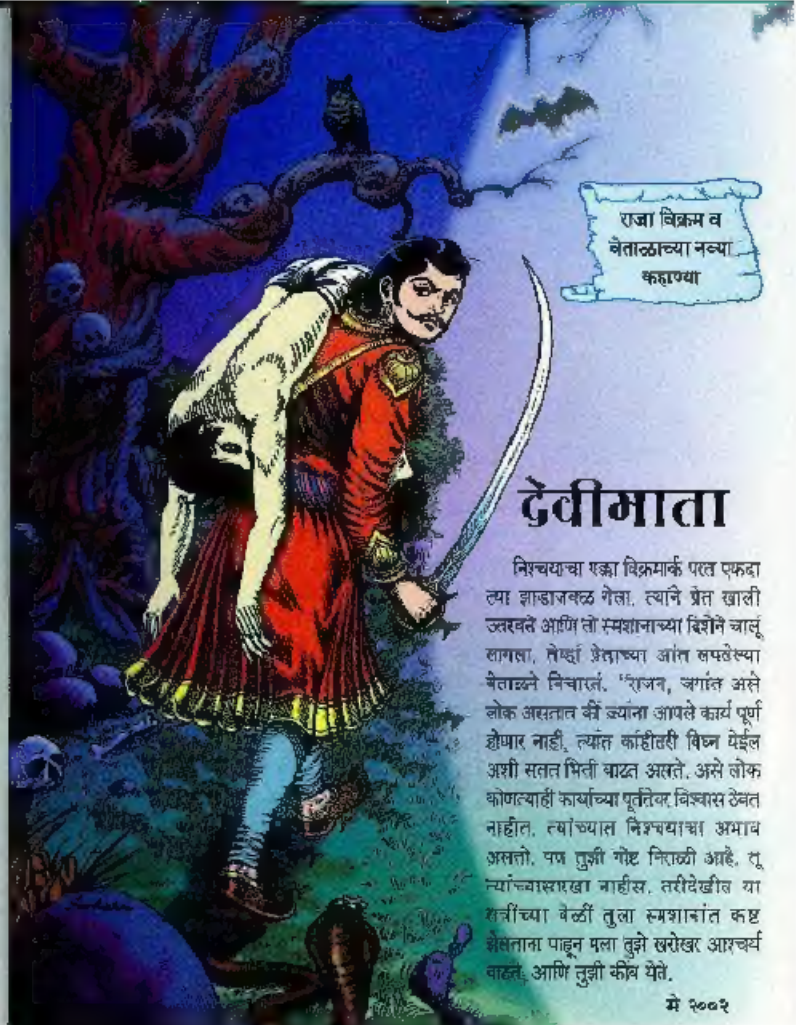
- काशीराम

मे २००२

18

चांदोबा

देवीमाता

निश्चयाचा एका विक्रमार्क परत एकदा त्या शाळाजवळ गेला. त्याने प्रेत खाली उतरवले आणि तो स्मशानाच्या दिशेने चालू लागला. तेव्हा प्रेताच्या आंत लपलेल्या बेताळने निघालं. 'राजन, जगांत असे लोक असतात की ज्यांना आपले कार्य पूर्ण होणार नाही, त्यांत काहीतरी विघ्न येईल अशी सतत भिती वाटत असते. असे लोक कोणत्याही कार्याच्या पूर्ततेवर विश्वास ठेवत नाहीत. त्यांच्यात निश्चयाचा अभाव असतो. पण तुझी गोष्ट निराळी आहे. तू त्यांच्यासारखा नाहीस. तरीदेखील या सर्वांच्या वेळीं तुला स्मशानांत कष्ट शेताना पाहून मला तुझे खरोखर आश्चर्य वाटतं. आणि तुझी कीव येते.

मे २००२

मला तुझे हे करणें ज्ञादेखील पसंत नाही. मी असं पाहिलंय कीं कधीकधी विवेकी माणसं, ज्यांचे भक्त असतात, ज्यांची ते आराधना करतात, त्यांच्याचमुळे त्यांना यातना सहन कराव्या वागतात, उदाहरण म्हणून मी तुला अंगद नांवाच्या एका मुनीची कहाणी सांगतो. महातारपणामुळे त्याची तार्किक दृष्टी व विवेकबुद्धि भ्रष्ट झाली होती. त्याचबरोबर मी तुला या मुनीवर विश्वात ठेवणाऱ्या विश्वेश्वरचीही गोष्ट सांगेन." आणि वेताळाने अंगद मुनीची गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

रत्नगिरी नगरांत रत्नगुप्त नांवाचा एक महाभाग रहात होता. रत्नावती ही त्याची धर्मगत्नी होती. दोघेही परोपकारी व दैववादी होते. बऱ्याच वर्षांनंतर त्यांना एक मुलगी झाली. तिचे नांव होते अन्नपूर्णा, तिचे पालनपोषण त्यांनी मोठ्या लाडाने केले होते. ती मुलगी म्हणजे त्यांचं सर्वस्व होती. ती पांच

वर्षांची असताना अकस्मात एका अनोख्या रोगाने आजारी पडली.

ती जे खातपीत होती ते तिला पसंत नव्हते. तिला कांही खावेसेही वाटत नव्हते. दररोज सकाळसंध्याकाळ तिला भयंकर डोकेदुखी सुरू होई. त्या वेदनांमुळे ती कण्ठगत असे. कितीकडे वैद्यांनी उपचार केले, पण कांही फायदा पडला नाही. दुसऱ्या कांही उपाय सुचवता म्हणून तिचा पिता रत्नगुप्त जवळच्या अरण्यांत गेला, त्याने आपली व्यथा अंगद नांवाच्या मुनीला सांगितली.

अंगदने थोडा वेळ ध्यान केले आणि नंतर डोळे उघडून तो म्हणाला, "तुझी मुलगी जन्मल्यानंतर तुमचे तिच्यावर प्रमाणाबरोबर प्रेम आहे. तुम्ही देवभक्तीलाही विसरून गेलात. तुमच्या मुलीचा आजार म्हणजे परमेश्वराकडून तुम्हाला एक सूचनाच मिळालेली आहे. तिच्यांत परमेश्वर भक्ती वागवा. तिला समजावून सांगा की मातापितृपेशां परमेश्वर श्रेष्ठ आहे."

रत्नगुप्तने अंगदाच्या उपदेशानुसार केले. त्या दिनसाधारून अन्नपूर्णा भगवानाची भद्रायुक्त अंतःकरणाने पूजाअर्चा करू लागली. तिला जे कांही जेवण देत, ते देवाचा प्रसाद आहे असं समजून ती खाऊ लागली. हळूहळू तिचा आजार कमी होत गेला. परंतु धुवबाळ, भक्त प्रलुब्ध यांच्यासारखी ती सारा वेळ परमेश्वरचिंतनात मग्न राहात होती. भक्तीरसांत रंगून जात होती.

हे पाहून रत्नगुप्ताचा जीव कळवळत असे. आता देवाची भक्ती ह्या अन्नपूर्णेचा आजार झाला, ती जेव्हा मोठी झाली तेव्हा ती म्हणू लागली, "माझे जीवन परमेश्वराच्या चरणीं समर्पित आहे. मी तसं करणार नाही."

रत्नगुप्ताने तिला खूप समजावले, रणावत

पाहिले, पण ती आपला निर्णय बदलणारी नव्हती, जेव्हा त्याचे सारे प्रयत्न थकले, तेव्हा तो पुन्हां अंगदाजवळ गेला आणि त्याने आपले दुःख उगळले. आपल्या घरी येण्याचे निमंत्रण त्याने अंगदाला दिले.

अंगद अन्नपूर्णाला म्हणाला, "प्रत्येक माणसांत परमेश्वर असतो. तुला परमेश्वर पाहण्याचा आहे ना? तुझे मातापिता ज्या वाणासाठी तुझ्याकरता पसंत करतील, त्याच्यांतच तू परमेश्वर पाह. आपल्या वतीची सेवा कर. परमेश्वर तुझ्यावर प्रसन्न होईल आणि तुला संतानप्राप्तीचा वार देईल. त्या संतानाला परमेश्वर आपला अंश प्रदान करील."

प्रत्येक स्त्रीला माता होण्याची इच्छा असते. ही तिची सहजभावना असते. अन्नपूर्णाने अंगदमुनीचा सल्ला मानला. वैभव नांवाच्या एका श्रीमंत व्यापारी तरुणाशी तिचा विवाह झाला. एका वर्षाच्या आत त्यांना एक सुंदर मुलगा झाला. अन्नपूर्णाला वाटलं की तिच्या मुलाच्या रूपाने देवानेच तिच्या घरी जन्म घेतला आहे. पत्नीपत्नींनी त्याचं नांव ठेवलं विश्वेश्वर!

विश्वेश्वराला एका बाजूने आईचे वात्सल्य व प्रेम मिळत होते आणि दुसऱ्या बाजूने भक्तीयुक्त मातावरणांत तो वाढत होता. त्यांच्या घरांत रोज देवाची पूजा होत होती. सहज बऱ्यांतच त्याच्या मनांत विरक्ति उत्पन्न झाली. देवाच्या दर्शनारसाठी तो व्याकुळ झाला होता. मोक्षाचा मार्ग तो शोधू लागला, आपला मुलगा इतरापेक्षा निरळा आहे, त्याचे वागणे प्रौढ आहे, हे पाहून अन्नपूर्णाला फार वाईट वाटायला लागले.

पत्नीचे दुःख समजल्यानंतर वैश्वामने तिला समजावून सांगितले, "तूच आपल्या मुलाच्या मनांत इतकी देवभक्ति भायली होतीस, तुझ्यामुळेच तर तो

चांदोबा

इतका कडर देवभक्त झाला आहे. आता निदान त्याला देवापासून दूर ठेवायचा प्रयत्न तरी कर."

पतीचे हे मत अन्नपूर्णाला पडले. दुसऱ्याच दिवशी तिने आपल्या मुलाला कठोर आवाजात सांगितले, "हे तुझं खेळण्याचं बय आहे. आजपासून देवाची पूजा करायचे थांबव आणि इतर मुतांप्रमाणे खेळ, हिंडणे, अभ्यास, वाचना, लेखन याकडे लक्ष दे."

विश्वेश्वराला आपल्या मातेची आज्ञा पाळणं जमले नाही. तो न्याता ज्याला आपली मनीषा सांगू लागला. ते सर्वजण अन्नपूर्णाचीच बाजू घेऊन बोलायला लागले. विश्वेश्वरला आता त्या घरांत राहायची इच्छा नव्हती. तो अरण्यांत गेला. आणि एका झाडाखाली बसून तपस्या करू लागला. त्या अरण्यांत कोणत्याही हिंस श्वापदाने त्याच्यावर हल्ला केला नाही. त्याच्या आईचे अपार प्रेम किंवा त्याच्यामधला दैवी अंश, यपैकी कुणीतरी त्याचे

21

मे २००२

रक्षण केले. कोणताही बिगारी सर्प त्याला शिवाण्याचे धाडस करू शकला नाही. त्याला जेव्हा भूक लागे, तेव्हा सोळे मिटून तो ध्यान करी. प्रायनिवृत्त त्याला आपोआप फळं पुण्यांत येऊन पडत.

विश्वेश्वराचे रूप आता बदलले होते, त्याच्या आजूबाजूला काय चालले आहे याची त्याला शुद्ध नव्हती. जेव्हा तो घर सोडून आला होता तेव्हा तो दहा वर्षांचा होता, अजूनही त्याने अखंड दहा वर्षे तपस्या केली. तरीही त्याला परमेश्वराचे दर्शन वडले नाही.

एके दिवशी प्रातःकाळी विश्वेश्वर नदीवर स्नान करीत होता, त्यावेळेस एक शिकारी हाणाचा पाठलाग करीत तिथे आला. विश्वेश्वरला बघून तो आश्चर्य व्यक्त करीत म्हणाला, "परमेश्वरा, त्या दिवशी तू ज्या तऱ्हेने अर्जुनाला दर्शन दिलेस, त्याच तऱ्हेने आज मलाही दर्शन दिवसेस? मी किती भाग्यवान आहे!" आणि त्याने श्रद्धापूर्वक हात जोडले. विश्वेश्वर पाण्यातून बाहेर आला आणि

म्हणाला, "आपण कोण आहात ते मला माहीत नाही. पण आपण माझ्यापेक्षा वयाने वकीच मोठे आहात मी आपल्याला प्रणाम करतो." त्यावर शिकार्याने म्हटलं, "आपल्या चेहऱ्यावर सूर्याचे तेज आहे, गळ्यांत सर्पहार आहे, तेव्हा नुसताच प्रणाम नव्हे तर मी आपले चरणस्पर्श करून बंदन करतो आहे. असं म्हणून त्याने तिथेच साष्टांग नमस्कार घातला.

विश्वेश्वर स्तंभित झाला, त्याने आपले मस्तक व गळी चांचपून पाहिला, त्यांत कांही करक जाणवला नाही. कोणताही बदल जाणवला नाही म्हणून तो कांहीतरी बोलणार तेवढ्यांत शिकारी म्हणाला, "बाबा, स्वामींनी माझ्यावर अनुग्रह केला आणि ते अंतर्धान पावले. या पृथ्वीवर या भटकेला माझ्यासारखा भाग्यवान दुसरा कुणीही नाही." जणू कांही विश्वेश्वर तिथे नव्हताच असे शिकार्याचे बोलणे चालणं होतं. त्यानंतर शिकारी तिथून निघून गेला.

"मी आणि परमेश्वर? माझ्यांत तर भगवान आला नसेल ना? मला ने दिसत नाही पण इतरांचा मात्र तो माझ्यांत दिसतो आहे हे नवलच!" विश्वेश्वर विचारांत पडला. त्याची मनस्थिती मोठी विचित्र झाली. त्याने बराच वेळ विचार केला व त्यानंतर सत्य काय आहे ते जाणून घेण्यासाठी त्याने पुन्हा नागरिकांत भिसळण्याचे ठरवले. खरं काय होतं ते इतर लोकं बरीच सांगू शकूच असले!

जेव्हा तो रत्नगिरीच्या दिशेने जायला लागला तेव्हा बाहेत अंगदमुनी समोरून येताना त्याला दिसले. ते आता व्यस्कर झाले होते आणि म्हातारपणाची सारी लक्षणे त्यांच्यात स्पष्ट दिसून येत होती. बोलताबोलता अंगदमुनींना समजतं की तो परका माणूस रत्नगिरीला जतरो आहे. अंगदमुनी म्हटलं, "बाळ, पूर्वी वर्षातून एकनेळ कां होईना, पण परमेश्वराचं दर्शन होत होत. रत्नगिरी मध्ये असण्याने नांवाची एक प्रतिव्रता खी आहे. विश्वेश्वर नांवाचा तिला एक उत्तम पुत्र आहे. एका देवीने मला स्वप्नांत येऊन सांगितलं की विश्वेश्वरचे दर्शन केले की माझ्या बा समस्येचे निराकरण होईल. म्हणून तेव्हापासून दरवर्षी मी रत्नगिरीला जाऊन विरोधकाला भेटून येतो आहे. पण माझी समस्या कांही सुटलेली नाही. तू जातोच आहेस तर विश्वेश्वरला सांग, की हल्ली माझी प्रकृति तितकीशी ठीक नसले. म्हणून आता त्याची भेट घेणं शक्य होणार नाही. जर कांही निरोध असेल तर मला अवश्य पाठव म्हणून सांग."

अंगदाच्या बोलण्याने विश्वेश्वरचा संभ्रम नसतच वाढला. त्याने अंगदाला सविस्तर हकीकत सांगितली आणि म्हटले, "दहा वर्षे मी अजूनही

तपश्चर्या करतो आहे आणि आपण म्हणता आहात की दरवर्षी आपण माझ्या घरी मला भेटता आहात! हे कसे शक्य आहे?"

त्यावर अंगदने विश्वेश्वराकडे चौकसपणे पाहिलं आणि म्हटले, "माझी दृष्टि अंध झाली आहे, म्हणून मी तुला नीट ओळखले नाही. तुझ्या घरी मी तुला इतकी वर्षे भेटतो आहेच रे! आता सारं कांही माझ्या ध्यानांत येतंय. तुझ्या मातेने तुझ्यात परमेश्वर पाहिला आणि तू तिला सोडून दिलंस. आपल्या धत्ताच्या मनाला बलेश हीकं नयेत असं परमेश्वराला वाटलं, म्हणून तुझे रूप धारण करून परमेश्वर तिथे राहातो आहे. मीही किती मूर्ख आहे मय! तुझ्या घरी जाऊन भगवानाचं दर्शन घेत होतो, पंतु त्यातलं सत्य मात्र मला अपरिचित राविलं. शिकार्याच्या रुपांत परमेश्वर तुझ्याकडे आला आणि तुला धरीं परत जाण्यासाठी त्याने उधुक केले. दहा वर्षांच्या तपस्येनंतर तुला परमेश्वराने दर्शन

दिले. आता तू घरी जा, परमात्म्यालादेखील मुग्ध करणाऱ्या मातृप्रेमापासून तू बऱ्या वर्षी पारखा झाला आहेस. मत्सेमधेच देव वध आणि उत्सर्ग आधुप्य घालव."

काहीही न बोलता विश्वेश्वरने अंगद मुनींना साष्टांग नमस्कार केला आणि तो वेगाने धाकडे निघाला.

ही कथा सांगितल्यानंतर वेताळाने आपला संशय प्रकट करीत म्हटले, "राजेन, विश्वेश्वरच्या जीवनाचे ध्येय होते, तपश्चर्या करून परमेश्वराचे दर्शन करणे! त्यासाठी त्याने सर्व शारीरिक सुखे व मातृप्रेम, यांचा त्याग केला आणि वपस्या करण्यासाठी तो अरण्यांत निघून गेला. सदैव परमेश्वराचे चिंतन करीत असणाऱ्या विश्वेश्वरला अंगदाने सांगावचं कीं तुझी आई हेच तुझे दैवत आहे, हे विसंगत वाटत नाही? याच्यात मला तरी कोणत्याही प्रकारचे धार्मिक चिंतन वतर्कशुद्ध दृष्टि दिसत नाही. या असंबद्ध विचारसरणीचं कारण अंगदाचं म्हातारपण आहे कीं अस्वस्थ मन आहे? माझ्या या शंकांचं उत्तर माहीत असूनदेखील जर तू गप्प बसलास तर तुझ्या मस्तकाचे तुकडेतुकडे होतील."

विक्रमकानि उत्तर दिले, "भगवान करुणामयी

आहेत. त्यांच्या मनांत आले कीं भक्ताला दर्शन द्याने कीं ते कोणत्याही स्वस्थांत बसत वेताळ. हे रहस्य विश्वेश्वरला समजलं नाही. जेव्हा विश्वेश्वरने अंगदाला अरण्यांत घडलेली घटना सविस्तर सांगितली, तेव्हा अंगदाला त्याचा समजावून सांगायं लागलं कीं शिक्काऱ्याच्या रूपांत प्रत्यक्ष परमेश्वरनेच त्याला दर्शन दिलं होतं आणि साठविकच त्याची तपस्या फळाला आली. हे स्वत्व उलगडल्यानंतरदेखील जर विश्वेश्वर अरण्यांत तपस्याच करीत बसला असता किंवा पुन्हां निघून गेला असला तर तो त्याचा मूर्खपणा ठरला असता, आणि तो गोंष्ट अविचारी आणि अशुचित ठरवी असतील.

वाक्यारणाने अंगदमुनींनी त्याला हिताचा उपदेश केला, कीं त्याने आपल्या आईच्या रूपांतच आपल्या दैवताचे दर्शन करावे. हे अंगदच्या धार्मिक व आध्यात्मिक परिपक्व बुद्धीचे लक्षण आहे. म्हातारपणाशी किंवा मानसिक अस्वस्थतेशी त्याचा काडीमात्र संबंध नाही."

राजाचे मौनमग्न करण्यांत वेताळ सफल झाला आणि म्हणून ते ग्रेल फेऊन तो पुन्हा अट्टरय झाला आणि पुनश्च झाडावर जाऊन बसला.

(आधार : 'कसुंधरा' यांची रचना)

भारतीय दंतकथा

अरण्यांतला विचित्र यजमान

हजारों वर्षांपूर्वीची गोष्ट आहे ही! दोन राक्षस भाऊभाऊ होते, इत्थल आणि वातापि! त्यांचे घर अरण्यातलगत होते, पण गावापासून जरा लांबच! दोघेही अतिशय लोभी होते. दुसऱ्यांची संपत्ति ते एका अभिनव पद्धतीने हडप करीत असत.

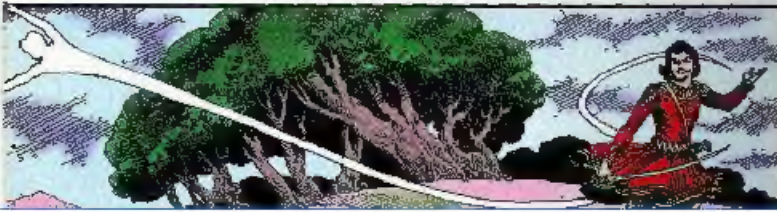
त्यांच्या इच्छेनुसार त्यांना कोणताही आकार धारण करता येत असे. इत्थल एका सात्त्विक यजमानाचे रूप धारण करी आणि अरण्यांतल्या साटेवर बिरल राही फिरते व्यापारी किंवा राज्याच्या दरबारी जाणारे ब्राह्मण त्या साटेवर त्याला भेटत. थकलेल्या या प्रवाशांना तो आपल्या घरी पोढा विथाम करण्याला यायची विनंती करीत असे. त्याचा सोनळ चेहरा, आणि दयाळू वाणी पाहून कुणीही त्याच्यावर अविश्वास इश्वित नसे. ते आनंदाने त्याच्या पाठोपाठ जात.

बाहेरच असलेल्या तळ्यांत त्यांना स्नान करायला तो सांगी. नंतर त्यांना फडवीत थोडा वेळ विश्रांति घ्यायला तो सुचवत असे. कारण त्यांच्यासाठी खास सुमारास भोजन त्याला बनवायला तर वेळ ह्या ना!

ते भोजन खास निश्चित असायचे. ते भोजन एका विलक्षण कोंकराच्या मांसापासून केलेले असे. इत्थलचा धाकटा भाऊ वातापि हा कोंकराचे रूप घ्यायचा. इत्थल भावाला मारून, कापून त्याचे भोजन बनवीत असे. विश्रांति घेणाऱ्या पांथऱ्यांना मांतले कांहीच डाऊक नव्हते. ते आनंदाने भोजनाचा आस्वाद घेत जेवीत.

जेवण झाल्यावर इत्थलला अचानक आपल्या धाकट्या भावाची आठवण येई.

"वातापि, अरे वातापि, कुठे आहेस रे तू?"

खास बातम्या

आरशाची मदत

लडकी 'शू' च्या अधिकाऱ्यांना काळजी वाटत होती. रानी व चिनी हे दोन महाकाय चिंपांशी रसले होते, गंधीर मुद्दा कल्ल बसले होते. येणाऱ्या मडळींकडे पाहून हसणारे नाही असेच त्यांनी ठरवलेले होते. कारण एकच - त्या दोघांना वेगवेगळ्या रिजिन्यात ठेवले गेले होते. बागछांनी विचार केला आणि शोचटी उत्तर सापडले. त्यांनी एक अभिनव प्रयोग कार्याचे ठरवले आणि मोठ्या आकाराचे आरसे रिजिन्यात लवले. चिंपुनांना जेव्हा हॉप्स उठले तेव्हा त्यांना एका नवा मित्र आपापल्या रिजिन्यात भेटला. ह्यानी होके खजवते की नो खजवापचा ह्यानी डावा पाय वर उचलला, तर तो उजवा पाय उचलायचा हे दोघे तोंड भरून हासले, तर त्यांच्याकडे पाहून हा नवा

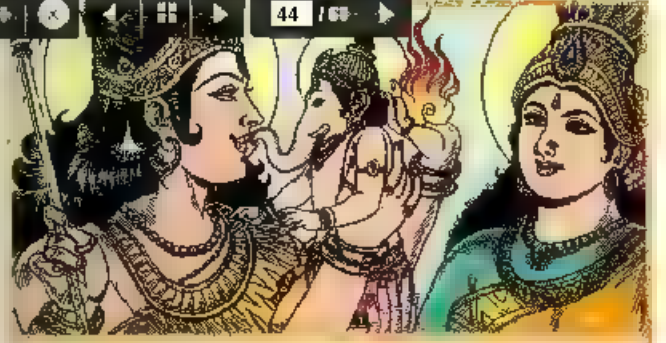

मित्रदेखील हसायचा त्यांना खूप गमत वाटली त्याचा हससा सपला, रंग गेला आणि 'शू' पाहून त्या येणाऱ्या मडळींना हे दोघे पूर्वीसारखेच आनंदी दिसायला लागले

पाळीव की धोकादायक?

ब्रिटिश कोलंबियामधल्या केलीना गावात कूपस कुटुंब राहते. त्यांनी पाळलेले एक जनावर सारकरी बातसुरक्षा छाल्याला धोकादायक वाटते आहे. कारण हे जनावर म्हणजे साडेसोळा फूट लांबीचा 'बाबा' नावाचा एक अजगर आहे. या बराल नऊ मुले आहेत, आणि सर्वात लहान फक्त दोन वर्षांचे आहे. बाई या घरात गेली पाच वर्षे राहाने आहे. पण अधिकाऱ्यांना मुलाच्या सुरक्षिततेची काळजी वाटते म्हणून मुलांना तरी दुसरीकडे राहू चा किंवा मोसला पाळवा अशी त्यांची सूचना आहे. परंतु कुटुंबप्रमुख कूपस म्हणतात की नोद प्रेमळ आहे मुलाचे शाळकरी मित्र येतात व त्याच्या अगावरून न घाबाला हात भिरकतात

गणेश पुराण

पार्वती मोठ्या कष्टाने आपले सगळे दुःख विसरली व मुलास कडेवर उचलून घेवून तिने त्याची दृष्ट काढली. शिवाने हात पसरवून त्याला जवळ बोलाविले. शंकर आपल्याला परत काहीनरी करील' या कल्पनेने घाबरून अडखळत पावत टांकणाऱ्या गणेशाच्या नातचेष्टांचे सर्वांनाच कीतुक वाटले.

'बाबा, गणेशा! तू पुत्ररूपाने आम्हाला लाभलास म्हणून आम्ही धन्य झालो! चिरजीव हो!' असे म्हणून शंकर त्याला कडेवर घेऊन लाड करू लागले. तो गणेशाने खाली उडी मारली व 'बाबा! काय हे बोलणे? मी तुम्हा मुलगा, म्हणून मीच धन्य आहे!' असे म्हणून आपल्या तोंड स्पोंडेने पार्वती-परमेश्वरांच्या पायांना विळखा घातला व आपल्या होठ्यांना स्पर्श

करून नमस्कार केला. नंतर विष्णूला नमस्कार केला.

विष्णून 'ये हो लाडक्या भाच्या! असे म्हणत जवळ घेतले व 'कल्याणमस्तु! अस्त अशीर्वादि दिला. तेव्हा विष्णूच्या काठीमुळे गणपतीचा रंग नीलाकाशासारखा भासला. विष्णू व गणेश यांच्यात काही तरी साम्य निश्चितच आहे असे सर्वांना वाटले. 'हा मामाच्या कळणावर आहे व्र का!' असे सर्वजण म्हणू लागले. गणेशाने ब्रह्मदेवाला नमस्कार केला. 'प्रणम घूजेचा मानकरी होशील हो लबोवरा!' असे म्हणत ब्रह्माने त्याचा गालगुच्चा घेतला.

त्यानंतर गणेशाने लक्ष्मी व सरस्वतीला नमस्कार केला. त्या दोघींनी त्याला एकदम कडेवर घेवून एकेका गावाचा मुका घेतला, व म्हणाल्या

आम्ही साऱ्यासुतांचा दारावा सुखाने सोडून, अशाच याच्या दोहों बाजूच ठप्पा राहतो!"

नंतर पार्वतीकडे बघून म्हणाऱ्या 'आपण तिथी ज्या विमाता म्हणवितो, त्याची मूळ जन्मदात्री एकच असून ती आदिशक्ती होय, असे पुढे विनायकाने स्पष्टीकरण देते. त्यानंतर आपण परत वेगवेगळ्या रूपाने जन्मली क्षीरसमुद्रातून लक्ष्मी ब्रह्माच्या बाचेतून बाणीरूपाने सरस्वती व पूर्वी दक्षकन्या रक्षी व आता हिमालयाची कन्या पार्वतीच्या रूपाने उमा अशा रीतीने अवतरो आणते. जयलक्ष्मीच्या रूपाने तिच्या व विवाहविधीच्या रूपाने बुद्धी या दोघीही विनायकास अनुक्रमे अशा वधू आहेत. मग गणेशाचा याच काळ विचारतो?" असे म्हणाऱ्या

लक्ष्मी म्हणाऱ्या - 'लक्ष्मीदायक अशा गणेशावर विश्वास ठेवण्याकडे मी स्थिर व अचल

मे २००२

रूपाने राहिल! सिद्धांतस्वरूपी जयलक्ष्मी माझाच अंश आहे. मी विनायकाची भावी पत्नी होईल.'

सरस्वती म्हणाऱ्या - "गणेश हा ज्ञानदाता व सकल शास्त्रांचा स्वामी आहे. मुलांच्या अक्षराभ्यासाच्या आधी मुलांकडून हळदीचा गोळा करून त्या गडापतीची आधी पूजा करून, नंतर गणेशाच्या परिपूर्ण स्वरूपाचे शोतक म्हणून त्या गोळ्याभोवती एक वर्तुळ काढून नंतर मुलांकडून श्रीगणेशाचा किंवा गिरवधा माझा अशा असेलती विचारली. बुद्धीस्वरूपिणी ही विनायकाची नायिका म्हणून शोभेल."

तेंव्हा गणेश राहिला चेहरा करून सगळ्यांना उद्देगून म्हणाऱ्या - "परिशील मोठ्याची रीत करी असावे ती! तस करून स्वतः सोसलेल्या यातना मुलांनी युद्धा सोसाव्यात म्हणून बघीच करतात, पण सुखाने राहू देत नाहीत. त्यातल्या त्यात आयसा तर फारच घाई.

यावर विष्णु म्हणाले "नाही रे बाबा! सुंदर चांदण्या पूर्णचंद्राची जशी सेवा करताना तशी आणित्यादि अष्ट ऐश्वर्यांचे मूळ असलेल्या अष्टसिद्धी ज्या आठजणी उबहेत, त्या तुझी सेवा करीत असताना वयाण्याची मला घाई झाली आहे"

"ओ हो! असे का? तर मग नू जेव्हा धुण्याकार घेतील ना, तेव्हा अष्ट महिरी समवेत जानव्याचा उपयोग घेतील ये!" असे गणेश म्हणाला.

त्यावर विष्णु मंदस्मित करीत म्हणाला - "तुझा शब्द अजळ असला तरी तुला मात्र दहा बंधूंनी लक्ष करावेच लागेल ते ठाऊक यायचे नाही"

तसे असले तर विजेश्वराच्या लक्षात सतराशे विघ्ने या म्हणून प्रमाणे मलाच विघ्ने

46

बांबोबा

उपस्थित करणे भाग पडेल असे गणपती म्हणाला

'मतराशेच काय, पण कोटी किंवा आठवी आली तरी विघ्नेश्वराचे लक्ष काही धाड्येना वगळ नाही!' असे ब्रह्माच्या स्वरात स्वर मिळवून सर्वजण म्हणाले

तेव्हा नारद पुढे येऊन म्हणाला "विज्ञानेश्वरा! बाचाळतेमध्ये मलाही तू मगो सारलेस, परंतु विवाह ठाळणे कुणाला बरे जमले आहे? मला हा भवसागर तरण जमले नाही म्हणूनच ना, मी असा मुनी होऊन भटकतोय! ज्ञानेश्वरा! विवाह व उद्यांग हे पुरुषाचे लक्षण होय म्हणूनच ना पुरुषोत्तम म्हणविणारे हे प्रमुख आदिदेव विवाह करून सृष्टि स्थिती व लयादी उद्योग करीत आहेत. त्यांच्यापुढे तू व मी ते काय?"

'ओहो! तुला तसाचे वेड लागलेवे दिसते! तू तर स्वयंघाच्या तयारीला लागलेस! तिरनायस! असे गणपती म्हणाला

"त्रिकालज्ञानी तू मीच म्हटले तर अनंत कालज्ञानी तू! तुझ्याशी विवाह मला शक्य आहे काय? वाक्पटुतेत तुझ्या नंतरच माझा क्रम लागेल. सर्वांचे नशेबाज तुझ्या हाती आहे तुला किमरून कुठलेही ज्योतिष पंडितच फट्याला येत नाही. आपण दोघेही उत्तम बोलभाड आहोत बोलूच लागले तर अनंतकाळही पुणार नाही त पूर्णज्ञानी आहोस माझ्यासारखे कमलाच्या पानावरील पाण्याच्या थेंबाप्रमाणे अलिप्त रहावात तू माथलाही अलीत आहोस म्हणून सिद्धी, बुद्धी व अष्टमिद्धी तुला करतील, तेव्हा 'श्रीरस्तु', 'शुभम्स्तु', 'श्रीप्र कल्याण सिद्धिस्तु' असे मला सुद्धा म्हणून घेऊ

बांबोबा

दे" असे म्हणत वादाने वीणेश्वर कल्याण राग ठेडला व स्वामराज आळशून सौम्य रागात भंगलगीते गावली

स्वयं देव आपापल्या स्थानी परतले गणपती व पार्वतीला बरोबर घेवून शंकर सुद्धा आपते निवासस्थान असलेल्या कैलासाम गेला नारद मात्र हळू हळू वज्रदंतेकडे जाण्यास निघाला

पूर्वी बाल गणपतीने शेपटी घेऊन गंगार पिरवून फेकून दिल्यामुळे दुखावलेल्या वज्रदन्तीच्या अंगाचा ठणका अजून कमी झाला नव्हता घवता पतीची सेवा करीत होती नावाकड आलेला बघून "आणि कसली भानगड उभी करतो की काय हा!

असे म्हणत ती आत निघून गेली.

मूषकरसुरास उद्देगून "तुझा ज्याने पराभव केला तो गणपती आता विघ्नेश्वर रूपाने वाढतो आहे. आणि असे म्हणत नारद थांबला

47

मे २००२

पराधनाही चेतविला जाऊन खिजलेल्या (भारते) 'मा काय करू म्हणतोयस नागदा?' असे वज्रदन्त म्हणाला.

"वरदाता ब्रह्मा असताना काळजी कसली? वज्राला वज्रानेच कटविले पाहिले. पराधनाचा सूड घे गणपतीने विघ्नेश्वर नाम धारण केले आहे तो गजानन आहे हेही लक्षात घे म्हणजे झाले!" असे म्हणून शांतपणे नारद निघून गेला.

भलाश्वेता असे नामान्तर झालेल्या ध्वनेने कितीही सर्गीतले, तरी तिचे न ऐकता वज्रदन्त तिला म्हणाला "ब्रह्मश्वेता! तुझ्या पानिग्रन्थाची पुण्याई म्हणून मला मनः शान्ती तरी लाभूदे" असे म्हणून वज्रदन्त निघून गेला व घोर तपस्वर्या करून त्याने ब्रह्मदेवाला प्रसन्न करून घेतले.

'काय हवे आहे?' ब्रह्मदेवाने विचारले.

'विघ्नस्ता आकार देऊन त्याला माझ्या

अंर्ज्ञेत राहण्यास सांगा!" असा वः मूषकासुराने मागून घेतला ब्रह्माने विघ्नताला बोलाविले व मूषकासुरापुढे उभे केले. त्याला काहीही दिसले नाही ब्रह्मदेवाने त्याला सूक्ष्म दृष्टी दिली. साध्या दृष्टीस दिसणारा नाही. इतके करीक व सूक्ष्म चुकी सासवे वाळवुन विघ्न त्याला दिसव.

मूषकासुराने आश्चर्याने "हे काय या काळ्या ठिपक्याचे मी काय करू?" असे ब्रह्मदेवाला विचारले.

त्यावर हसून ब्रह्मा म्हणाला-"विघ्न प्रचण्ड भुक्तासारखे असते असे तुला बारले. परंतु विघ्नबीज हा होळ्यांना न दिसणारा असा सूक्ष्म अणु असतो सूक्ष्म जंतुमुळे जशा भयंकर व्याधी पसरतात. तसेच हे असते अर्थात ओढविणारे हे विघ्नकारण कितीही लहान असले तरी कुठलीही भयंकर आकृति धारण करून सर्वनाश करू शकते हे इच्छारूपी असते, कुठसेही रूप घेवून अर्थात काणें हेच झाचे कामी काय करावचे असेल ते करा" असे म्हणत ब्रह्मा अरुण्य झाला.

"महागजासुराचे रूप घेवून विघ्नेश्वराचा नाश करा" अशी आज्ञा मूषकासुराने त्या विघ्नाला दिली. विघ्नाने हत्तीचे शरीर, हत्तीचे प्राय, भयंकर असे छोरं लोके, मोठे दातचे सुळे निखाः यासारखे लाल डोळे, असे गज्यासुर शरीर धारण करून, महापर्वनासारखी तलवार तळपवीत, आकाशगड उड्डाण केले.

इकडे कैलासास गणपती मोठ्या कोडकीतूनून मोठा झाला. आई-वडिलांची परवानगी घेवून विश्वकाम्याने त्याच्यामाठी निर्माण केलेल्या भक्ताकडे जाण्यास निघाला, वाटेत सशरीर असा

मदन त्याला सामोरा आला त्याला बघून विनायकाने आश्चर्याने विचारले-"कधी न दिसणारा तू मला दिसतो आहेस काय वर बघल हे बाई आयुध, तर मनेनिग्रह देणारे पाशाकुश तुझे विशेष । तुझ्या सम्मोहिनीचा प्रयोग मजवर करू नकोस वर । मी अजून अज्ञाण आहे"

नम्रतेने डोकें वाकवीत मन्मथ म्हणाला-"गजेन्द्रानना! तू माझ्या बाणाना सुद्धा अतीत आहेस. मला 'ज्या वेळी दिसावे असे बाटेल त्या वेळी शरीर धारण करून दिसता येईल' असा वर शिवाने दिलेलाच आहे. आपणा बांधामध्ये साम्य आहे. जवळीक ही आहे. म्हणून दिसतो झाले। तू नदीवाहन अशा शिवाचा पुत्रावर आहेस, तर मी गुरुवाहन किष्कंधा मुलगा आहे, मला शिवाने प्रेम करून पुन्हा जन्मिले तर तुझा शिरच्छेद करून तुला

पक्ष जाविले. माझे चाहन पोपट तर तुझे वाहन उंदीर, मनाला चंचल व्हायला लावणारे पुष्पाकुश हे बाई आयुध, तर मनेनिग्रह देणारे पाशाकुश तुझे आयुध, तुझा धाकटा भाऊ कुमारस्वामी याचा जन्म व्हडवयास हवा आहे. पार्श्वी परमेश्वरांच्या परस्पर असुरागाचे तंजच कार्तिकेस्वामीचा अवतार घेवून जन्मावयास हवे आहे. तरिकासुराचा नाश व्हायला हवा आहे. म्हणूनच तर देखतामी मला 'मम कर्तविले कैतासावर जात आहे. आज्ञा असावी'.

"मन्मथा! म्हणूनच मी कैलास सोडून जात आहे. तुझे काम तू निर्दिनपणे पार पाड, तुला विजय प्राप्त होईल" असे गणपती म्हणाला.

मन्मथ अरुण्य होऊन शिव-पार्वती असलेल्या कैलासमंडपात प्रविष्ट झाला.

गाणपती आपल्या भवनाकडे गेल्या सिंहद्वारा नववरील स्फटिकाच्या वैदीवर आणमात बसून परितरातील सृष्टी सौंदर्य आनंदाने न्याहाळू लागला हिमगिरीची रजतशिखरे घासून पुमून पैलू पाडल्या प्रमाणे साध्य प्रकाशाच्या नेत्राने चकाकत होती हिम प्रपाताचे मद गभीर सरगम ऐकू येत होते, अशा प्रशांत समयी "विघ्नेश्वर म्हणविणारा तो कुठे आहे?" अशी भयंकर गर्जना दिशा दुष्पणित प्रतिध्वनित झाली.

महागजासुराच रूप धारण केलेले ते विघ्न गजाननापुढे उभे ठाकले, तेव्हा धरणीसुद्धा कापित झाली. 'मी महागजासुर आहे. तुंगजवदन अस्सील तर मी गजकाय आहे' तुला मरणप्याकरिता आलांय! असे म्हणत गजसुराने चित्कार केला

विघ्नेश्वराने बहिःयासाखे भोळेपणाने त्याच्याकडे पाहिले व म्हणाला- "उमःचे कडे तुकडे करून खावेत वाटतेय जरा हा पशू पाजवून देतोस का? तुला मी भोडक देईन" असे म्हणत परशू त्याच्या दिशेने फेकला गजसुर पाय तुटल्यामुळे पर्वतासारखी कोसळला वर

चढून विघ्नेश्वर तोंडब करीत त्याचे मर्दन करीत असला "महाप्रमो! मी विघ्न आहे, ब्रह्मदेवाने दिलेल्या कामुळे महागजासुराचे रूप घेऊन आलो चांगली अंदाव घडवी! यत्ना क्षमा करा " असे विघ्न ओरडले

"मी विघ्नविनाशक आहे, हे तू बिसरलास वाढतो! ते काही असले तरी तू आता मयास्फी गजासुर आहेस, तुझी शकले करणे भागच आहे. तुझे हे तुकडे तुझे व माझे विचरण झालेल्याना त्रास देतील. तू कालिया नाग होऊन कालिदीच्या डोहात लपून बस. बालकृष्ण तुझे मर्दन करीत त्याचे पाय तुझ्या डोक्यावर पडून तुझा उडार होईल जव्हीवंत सर्पांच्या फडेवरील विष्णुपादुकेचे चिह्न तुमचा प्रथम अंतकार म्हणून शाशून दिसेल!" असे म्हणून गाणपतीने परशू शस्त्री घेवून त्या विघ्नाचे तुकडे-तुकडे केले ते ऐणु दश दिशात व्याप्त होऊन अदृश्य झाले. विघ्न फाट अणुत्पातच राहिले.

देवतांनी विघ्नेश्वरावर पुष्पवृष्टी केली

(क्रमशः)

मे २००२

50

चार्वाक

मानव धर्म

विष्णुशर्मा नावाचे एक पंडित विष्णुपूर गावात राहान होते. गावातल्या लहानशा गुरुकुलाने ते गावकऱ्यांच्या मुलांना शिकवीत असत ज्ञानशर्मा हा त्याचा एकुलता एक पुत्र होता तो गणितात फार हुशार होता म्हणून त्याला राजाच्या दरबारात नोकरी मिळाली आणि तो आता राजद्वारात राहायला गेला

विष्णुशर्मा शिक्षक होते, म्हणून त्यांनी आपली वडिलांजित शस्त्री करण्याचे काम राजनाथ नावाच्या शेतकऱ्यावर सांपवले होते

राजनाथला एक मुलगा होता त्याच नाव होत मुबुद्धि नावाप्रमाणेच तो बुद्धिमान होता गावातल्या गुरुकुलातच तो शिकला

एके दिवशी ज्ञानशर्मा आपली पत्नी व मुलासह आईवडिलांना भेटायला गावी आला तो राजदरबारात भोठ्या पदाक अधिकारी होता म्हणून तो चारपाच शेर, घोडागडी, असा लवाजमा घेऊन आला होता मुबुद्धिने जेव्हा

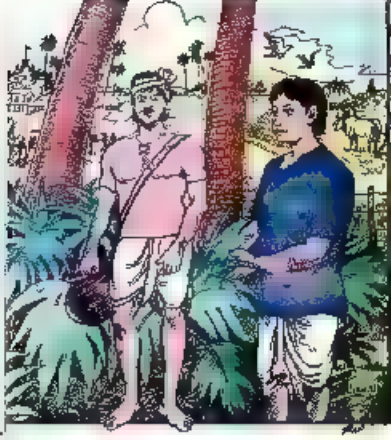
त्याचे हे वैश्व पाहिले तेव्हा त्यालाही दरबारात नोकरी मिळवली पाहिजे असे वाटू लागले आपल्या मनातली ही गोष्ट त्याने आपल्या मातापित्याला सांगितली

मुलाची इच्छा ऐकून राजनाथ व रामादेवी गप्प बसले आपल्या मुलाची समजूत घालताना राजनाथ म्हणाला, 'बेटा शेती करणे ही आपल्या घराण्याची परंपरा आहे तुझा आता शिक्षण घेण्याचे वय आहे आणि शिक्षण हे अत्यंत आवश्यक आहे म्हणून मी तुला गुरुकुलांत शिकवाय प्रत्येकाला जर नोकरी करावयाची दृष्ट्या असली तर या भूमानेची देखभाल कुणी करायची? तुझा विचार बदल आणि शेतीचे काम करीत इथेच आमच्याबरोबर राह

रामादेवीनेही मुलाला समजावले ती म्हणाली, 'बाळा, तुला सोडून आम्ही कसे राहू शकू? तुला नोकरी मिळाली तर तू आमहाला सोडून दूर निघून जाशील या घरी मातेवर आमची श्रद्धा आहे

मार्कंडेय

गुण्याबरोबर आम्हाला येणें फसे नमेल?

आईबडिलांची विचारसरणी सुसुद्धिचे भन नदलू शकली नाही. मध्यरात्री त्याने एका पिढ्यापेक्षा कणढे भरले घान्य विकून बी काही धोडीफार स्वप्न अमली होती, त्यातने धोडे पैसे घेऊन तो नोकरीच्या शोधान निघाला.

पहाट होताहोता तो एका गावाच्या वेशीजवळ पांचलर त्यावेळेस त्याच्याच देवाचा एक तरुण ताटाच्या झाडावरून काढलेली ताडी मडक्यास भरून खाली उतरला. त्याने सुसुद्धिला प्रेमळपणे विचारले "कुठे जातो आहेस? भाऊ?" सुसुद्धिने त्याला चिडूनच उत्तर दिले "तू तर ताडी विकतोस सात वाईट व्यसनपैकीं ने एक आहे तुला माझ्याशी काय काम आहे?" मी कुठेही जात असेन, त्याची तुला कशाला रे पचाईत?"

मे २००२

त्याने तो तरुण हसला निम्हणाला, "माझ्या हातांतले हे ताडीचे मडकें पाहून तुला इतकं चिडायला कशाला हवं? माझ नाव आहे कुश मीही सुशिक्षित आहे मला वाटल होतं की नोकरी फक्त मला सव्या सुखाचा उपभोग घेता येईल आणि मला मग्न स्नान मिळतील, पण प्रत्येक माणसावर काही जबाबदाऱ्या असतात मला त्याची जाणीव नव्हती मी घर सोडून निघून गेलो माझे आईवडील दुःखाने रडूनरडून आघळे झाले हे मला कळल तेव्हा मी घरी परतलो आता मला फक्त त्याची खुशी द्या आहे. दुसरा काही एक नको त्यात मला फार संतोष मिळतो आहे तुझ्या आईवडिलांना जर तुझी जखरी असेल तर त्यांच्यासाठी तू घरी परत जाणंच चांगलं, नाही का?"

हे बोलण ऐकून सुसुद्धि तंतुबुद्ध आला. स्वतःला सावरत त्याने म्हटलं, "तुझ्या बोलण्यात सच्चाई कळकळ आहे हे खर परंतु मनातल्या इच्छा नवीच्या पुरालासख्या असतात. आता हा प्रवाह रोखण माझ्या हाती राहिलेलं नाही."

सुसुद्धिना आपल्या आईवडिलांची रूप भाठवण सायना लागली त्याच्या मनांत काळजी निर्माण झाली दुपा होईपर्यंत तो चातत राहिला तोपर्यंत त्याला भूक लागली, एका गावाजवळच्या झोंपडीत तो मेल त्या झोंपडीच्या मधोमध एक उतारव्याचा मनुष्य बसला होता त्याच्या प्यारी बाजूला जडीपुटीची औषधे विखुरलेली होती, तो एक जाडजूड ग्रंथ वाचत होता.

सुसुद्धिच्या पावलांचा आवाज ऐकून त्या इसमाने बर पाहिले, व तो म्हणाला, "भर उन्हातून

52

चांदोबा

तू आला आहेस कुठे जायचे आहे तुला?" सुसुद्धिने त्याला आपली कहाणी सांगितली.

त्यावर त्या मापसाने म्हटलं, "माझ नांव गुरुनाथ आहे माझ दुसरं कुणीही नाही जेव्हा मी जीवनावरून चिरक झालो, तेव्हा एका सिद्ध व्यक्तीने मला इथे आणले त्यांनी रचलेल्या या वैद्यकसंशोधनधन्या औषधाबद्दल मी जमून माहिती घेतलो आहे सध्या मी आघळ्यांच्या औषधीबरोबर अभ्यास करतो आहे. हा त्या सिद्धाचाच आश्रम आहे. ते पुराटेच उठून बसले गेले होते आता कोणत्याही क्षणी ते परत येतील."

घटकाभरांतच ते आश्रमात परत आले सुसुद्धिची माहिती समजल्यानंतर त्यांनी त्याच्या मोजनाची व्यवस्था केली.

त्यानंतर सिद्धांनी सुसुद्धिला सांगितले, "तुला रस्त्यात जो कुश मेढला होता, त्याने तुला जीवनातले एक महान सत्य सांगितले आहे तो तरुण कुश खरोखरच फार चांगला आहे त्याने आपल्या आईवडिलांच्या सेवेतच आनंद मानला, आपल्या वशापरामग्न व्यवसायाचे ग्रहण त्याने ओळखले हा मानवधर्म आहे आणि तो योग्य न व्हेन कुश पाळतो आहे त्यात जो खरेपणा आहे तो मी वाखून घेईन चला आमण कुशच्या घरी जाऊ या."

सिद्ध, गुरुनाथ व सुसुद्धि त्या तरुण कुशच्या घरी गेले त्यावेळी तो आपल्या आघळ्या आईवडिलांस महाभारत वाचून दाखवीत होता त्याने त्या तिघांचे आदरपूर्वक स्वागत केले.

सिद्धने कुशला सांगितले, "तू आईवडिलांची चांदोबा

सेवा करतो आहेस ते स्तुत्य आहे या सुसुद्धिने तुझ्याविषयी सारे काही मला सांगितले आहे तुझ्या आईवडिलांच अंधत्वं दूर करण्यासाठी मी एक औषधी मुक्ती आणली आहे त्या दाधान पुन्हा दृष्टी प्राप्त व्हावी म्हणून तुम्ही प्रार्थना करता करता त्याच्या डोळ्यावर हा लेप लावा 'अस म्हणून त्याने प्रथम गुह्याभला ती औषधी दिली.

गुरुनाथने ती औषधी आदरपूर्वक डोळ्यांना प्रथम लावून म्हटलं, 'सिद्ध गुरुवर्षाच्या सांगण्यानुसार मी हे औषध तयार केले आहे इतक्या दिवसांनंतर या औषधीचा प्रभाव किती होतो आहे याची परीक्षा घेण्याची आता वेळ आलेली आहे.' नंतर त्याने कुशच्या आईवडिलांना सांगितले, 'आपल्याला जर दिसायला लागले तर माझ्या जन्माचे सार्थक झाले असे मी समजेल.' नंतर गुरुनाथने त्या

53

मे २००२

औषधाचा प्रयोग त्यांच्या डोक्यावर केला व लेप लावला.

काही वेळ थांबून पाहिले तरी त्या औषधाचा प्रभाव काही दिसना, सिद्धने हे काम आता सुबुद्धिवर सोपवले.

सुबुद्धि म्हणाला, "मी घरातून निघून आलो आहे खरा! पण त्याचा अर्थ माझे माझ्या आईवडतांवर प्रेम नाही असा नव्हे. माझी खात्री आहे की ह्या औषधामुळे तुम्हा दोघांची दृष्टी परत मिळेल." असं म्हणून त्यानेही त्या औषधाचा लेप त्या दोघांच्या डोक्यावर लावला.

तरीसुद्धा काही उपयोग झाला नाही. सिद्धने हसून म्हटलं, "हे पहा, गुल्लथला कुणी नातलग नाहीत. तरीदेखील मोठेपणा मिळवण्याची त्याची महत्वाकांक्षा आहे, नांव कमावण्यासाठी तो आसुसलेला आहे. श्रीमंत होण्याच्या इच्छेने, वैभवाच्याभागे वेड्यासारखा लागून, सुबुद्धि घरातून निघून आला हे. न सांगता आल्यामुळे त्याने आपल्या मातापित्यांच्या मनाला धाका दिला आहे. आता ह्या तथ्य कुश आपल्या आईवडिलांना औषध लावून त्यांचं अंधत्व दूर

कले शकतो का ते आपण पाहू या." असं म्हणून त्याने ती औषधी त्या लकण्याच्या ह्यालांत ठेवली.

कुशने सिद्धला वांकून नमस्कार केला आणि म्हटलं, "ज्या मातापित्याने जन्म दिला, त्यांची सेवा करणं हा मी माझा परमधर्म मानवा. त्यांच्या इच्छेनुसार जीवन व्यतीत करणं हा माझा आदर्श आहे. माझ्या दृष्टीने हाच उत्तम मानवधर्म आहे. आणि यावर माझा अटळ विश्वास आहे." हे बोलून त्याने आपल्या मातापित्यांच्या डोक्यांवर त्या औषधाचा लेप लावला.

धोड्याच वेळांत कुशच्या आईवडिलांना हळूहळू अंधत्व विसू लागले. काही वेळानंतर त्यांना सारं काही स्पष्ट दिसायला लागलं. ह्या चमत्कार पाहून सारेजण चकित झाले. सुबुद्धिने सिद्धला प्रणाम करून म्हटलं, "आता मला समजलं कीं वृद्ध मातापित्यांना आनंद देणं हाच सर्वोत्तम मानवधर्म आहे." आणि तो विष्णुपूजा परत गेला. आपल्या मातापित्यांच्या इच्छेनुसार तो त्यांच्याजवळ आनंदाने राहू लागला.

माहीत आहे - माहिती नाही!

भंगलपुरी राज्यावर भायवर्मा नांवाचा राजा राज्य करित होता. जेव्हा त्याचा मंत्री मरण पावला, तेव्हा राजाने लोच नव्या मंत्र्याची नेमणूक केली नाही. मंत्र्याचे काम राजा स्वतःच पाहण्याला लागला.

त्याने ऐकतं होतं कीं राजाने जनतेच्या सुखदुःखाची काळजी अवश्य केली पाहिजे. म्हणून दोन अंगरक्षकांना बरोबर घेऊन, येथे पाहून तो जनताजनार्दनांत मिसळत असे. परंतु राजा काही फारसा बुद्धिमान किंवा चतुर नव्हता. एकदा राजा असाच वेष्टांतर करून हिंडत असताना एका घरांत नवरात्रायकोचा वादविवाद मोठ्या आवाजात चालला होता.

"शी, शी, काय केलंस तू हे? जर मला अगोदर सांगितलं असतंस कीं 'माहिती नाही' तर मीच ते करून टाकलं असतं." नवरा म्हणाला.

"तुम्हाला काय माहिती आहे हो? सगळं काही 'मला माहित आहे' असं नेहमी म्हणत

असता तुम्ही! पण जेवढं माझ्या छोट्या मुलाला कळतं, तेवढं देखील तुम्हाला माहीत नसतं." पत्नी म्हणाली.

"खडबड बंद कर. तुला म्हणायचे ते म्हण. हे असलं लहान कामदेखील मला करता येणार नाही का? तुला काय वाटलं? मंथी मिळाली तर या राज्याचा सररा कारभार चालवायची जकतदेखील मला आहे! समजलं?" नवरा रागाने म्हणाला.

हे ऐकताच राजाने पुढचे बोलणं न ऐकताच परत महालाकडे पावतं वळवली. दुसऱ्या दिवशी राजाने एक घोषणा केली. त्या नव्या राजाज्ञेनुसार राज्यांतल्या कोणत्याही नागरिकाने 'मला माहिती आहे' असं म्हणायचं नाही. जर कुणी तसं म्हटलं तर त्याला कडक शिक्षा दिती जाईल असा नवा कायदा सुट्टे झाला.

ज्ञात शिक्षेच्या भीतीने प्रत्येक गोष्टीचे उत्तर 'माहिती नाही' असं पिळगळाला लागलं. या नव्या

कायद्याचा सर्वांना फार त्रास होऊ लागला. पण त्यांनी लौकिक संन्यस्त झाली.

कांही दिवसांनंतर त्या राज्यांत दोन विदेशी माणसे आली. त्यांच्या लक्षांत आले की कुणालाही कोणताही प्रश्न विचारला, तरी ते 'आम्हाला माहिती नाही' असंच उत्तर देत. कांही लोकांना एकत्र बघून त्या दोघांनी विचारलं, "तुम्ही लोक प्रत्येक बाबतीत 'माहिती नाही' असं उत्तर कां देता?"

"माहिती नाही युवां! आम्हाला खरं कांहीही माहिती नाही. तुम्ही जे प्रश्न विचारता आहात, त्या एकाचही उतरा आम्हाला माहिती नाही" पुन्हा त्या लोकांनी हेच उत्तर दिलं.

ते परदेशी पाहुणे मनोमन नाराज झाले. "हा कसला विक्षिप्त देश आहे! कुणावाही कांहीही विचार, हेच सांगतात - 'आम्हाला माहिती नाही!'"

त्याच वेळेला जेव पावटून राजा गर्दीत उभा राहून हा संवाद ऐकत होता. लोकांचे व त्या परदेशी प्रवाशांचे बोलणें राजाने ऐकले.

म्हणून दुसऱ्या दिवशी राजाने दुसरा कायदा अंमलात आणला. "कोणत्याही परिस्थितीत राज्यांतल्या नागरिकांनी 'माहिती नाही' असं म्हणायचं नाही. जो तसं म्हणेल त्याला कडक शिक्षा होईल.

त्या दिवसापासून त्या राज्यांत 'माहिती आहे' किंवा 'माहिती नाही,' हे दोन शब्द कुठेही ऐकू येईनासे झाले, लोकांच्या तोंडाला जणू कांही कुलूपच लावलं गेलं होतं.

त्या परदेशी प्रवाशांमुळे हे झालं आणि त्यांचं व्यापाराचं सातंच काम ठप्प झालं. ते राजाच्या दर्शनासाठी दरबारांत गेले आणि त्यांनी राजाला एक पत्र दिलं. त्यात लिहीलं होतं.

'महाराज, आम्ही दुसऱ्या देशातून आलेले.

प्रवासी आहोत. आपल्या कायद्यामुळे सर्व नागरिकांनी आपली तोंडे जणू बंद केलेली आहेत. आम्ही परदेशी आहोत म्हणून हा कायदा आमच्या कापांत अडथळा बनला आहे. हा कायदा लागू करण्याचे आपले कांही काळण जल्म असेल. जर आपण ते काळण आम्हाला सांगितलं, तर सध्याची परिस्थिती सुधारण्याचा प्रयत्न आम्ही अवश्य करूं."

राजाने त्या दोघांना योंवावून त्यांना त्या जोडप्याचा संवाद सांगितला.

राजाचे बोलणें ऐकून ते परदेशी म्हणाले, "पण त्या जोडप्याने ही गोष्ट कोणत्या संदर्भात म्हटली होती? ते माहीत असणं आवश्यक आहे."

राजाने बेशांतरे केले व त्या दोघा परदेशी प्रवाशांना बरोबर घेऊन तो त्या जोडप्याच्या घरी गेला. त्या घरच्यामातकांला त्यांनी जबरबोललाचून विचारले, "कांही दिवसांपूर्वी तुम्ही आपल्या पत्नीला सांगितलं होतं की तुम्हाला सारं कांही माहीत आहे, आदी राज्यकारभार सांभाळण्यापर्यंत सारं कांही! आखतंय कां?"

"अहो, मला माझ्या घराचा कारभारदेखील नीट पाहता येत नाही. मी कसला राज्याचा

कारभार पाहणार? ही गोष्ट मी कायदा येण्यापूर्वी म्हटली होती हे खरं! त्या दिवशी माझ्या बायकोने स्वयंपाक बिघडवला होता म्हणून रागावून मी तिला तसं बोललो होतो. ज्या बाईला कांहीच नीट येत नाही आणि उलट येतायता 'तुम्हाला कांहीच माहिती नाही' असं सांगत सुट्टी तर मला काय वाटेल? तग नाही कां येणार? त्या घरांत मीही कांहीबाही बोललो होतो." तो पुरुष म्हणाला.

"ऐकलंत महाराज? सामान्य लोक कांहीतरी बोलले तर आपण ते फारच गंभीरपणे घेतलं होतं, पण त्याच्यामुळे संपूर्ण राज्यांतल्या प्रजेला किती त्रास झाला आहे ते आपण पाहिलंत कां? राज्यकारभारांत आपल्याला सहा देणारे मंत्री आपल्याकडे नाहीत कां?" परदेशीने विचारले.

"माझा मंत्री निधन पावला, अजून नव्या मंत्र्याची मी नेमणूक केलेली नाही. तुम्ही दोघेजण मंत्री बनून मला मदत कराल कां? तुम्ही दोघेही चांगले आहात व हुशार आहात." राजाने म्हटले.

ते दोघेजण कबूल झाले आणि त्या राज्यांत कायमचे रहिवासी झाले. त्यानंतर राज्यांतली प्रजा सुखाने नांदू लागली व कारभारही सुरळीत चालू पडिला.

चोर दामोदर

कोंसल राज्यांतल्या एका नगरांत दामोदर नांवाचा एक चोर रहात होता. तो तरुण होता. चोऱ्या करपांत पटईत होता, कसलेही फुलप असो, तो अगदी सहजपणे ते कुलूप फोडत असे, मांजरा-खाखडा चोरपावळाने तो चालत येई. कोणत्याही प्रकारचा आवाज तो होऊन वेत नसे, कितीही गुड्डप अंधार असला तरी कोणती वस्तू कुठे ठेवलेली असेल याचा त्याला बरोबर अंदाज असे. ही त्याची खासियत होती.

चोरीच्या कलेतले त्याचे हे कौशल्य पाहून तुसऱ्या चोरपंथी ज्यांना मुली होत्या, त्या चोरांना हा जांबई हवा असे वाटत होते. त्याला विचारलं की दामोदर त्यांना उत्तर देई, "राजाचा खजिना लुटायचे माझे ध्येय आहे. जोपर्यंत मी हे काम करू शकत नाही, तोपर्यंत मला सन्न करायचे नाही."

ज्या चोरांच्या टोळींत दामोदर सामील होता, त्यांत सूरनंदन हा प्रमुख होता. एक दिवस अचानक दामोदरला सूरनंदनची मुलगी गौरी विमली, ती फारच सुंदर होती. इतकी देखणी मुलगी आजपर्यंत

दामोदरने पाहिलीच नव्हती. तो एकदम तिच्या प्रेमांत पडला. कोणत्याही परिस्थितीत तिच्याशीच लग्न करायचे, असा त्याने निश्चय केला.

त्याचा वाटत होतं तितकं राजाचा खजिना लुटण्याचं काम कांही तोपं नव्हतं. कदाचित अनेक वर्षे लागली असती आणि त्यांत त्याला यशही मिळणं कठीण होतं. आणि तेवढ्या काळांत दुसऱ्या कुणीतरी गौरीमा विवाह केला तर? या बाबतीस दिरंगाई करून चातलं नसतं. म्हणून दामोदर गौरीच्या पित्याला भेटायला गेला.

सूरनंदन त्याला विचारणार होता की कोणत्या कामासाठी आला आहेस; पण त्यापूर्वीच दामोदरने त्याला ममस्कार करून म्हटलं, "माझं नांव दामोदर आहे. चोरीच्या कलेंत माझी बरोबरी करणारा कुणीही नाही हे सर्वांना माहीत आहे. आजपर्यंत चोरी करण्याच्या अपराधासाठी मी कधी पकडला गेलो नाही. 'गौरीच्या पित्याने विचारलं, 'मी तुझ्याबद्दल ऐकलेलं आहे. पण तू हे सांग की तू इथं कोणत्या कामासाठी आला आहेस?'"

दामोदरने अडखळत सांगितलं, "मला लग्न करायचं आहे" एवढं बोलून तो गप्प झाला.

त्याच्याबाबत सूरनंदनने हंसून म्हटलं, "तुझी इच्छा चांगली आहे आणि आता तुझं वयही लग्नाला योग्य असंच आहे. या कामांत तुला माझी कांही मदत हवी आहे का? मुलगी पसंत केली आहेय का? कोणाची मुलगी आहे?"

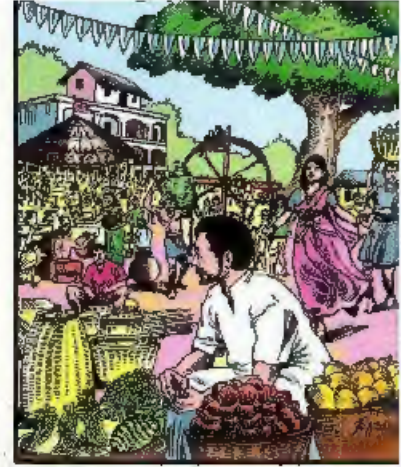
सारा धीर एकवटून यावेळी दामोदरने सांगितलं, "आपली मुलगी गौरी मला फार पसंत आहे. तिच्याशी लग्न करण्याची माझी तीव्र इच्छा आहे."

हे ऐकून सूरनंदन चकितच झाला. त्याने विचारलं, "म्हणजे तू माझ्या मुलीला ओळखतोस तर? आता सौख्यांत तिची बरोबरी करणारी दुसरी कुणी मुलगी नाही. पण मी तुला हे सांगितलंच पाहिजे की ती अतिशय फटकळ आहे आणि हुशारही आहे. तिला हा आपला चोरीचा धंदा मुळीच आवडत नाही. तुला जांबई करून घ्यायला मलाही आवडेल. हा संवध जुळून आला तर मला आनंद होईल. पण तिचे मत काय आहे तेही विचारलं पाहिजे. होय ना?" असं म्हणून तो घरांत गेला आणि गौरीला बाहेर घेऊन आला. गौरीने आपल्या वडिलांनी सांगितलेली माहिती ऐकली. ती दामोदरला म्हणाली, "तुम्ही चोरी करण्यांत फारच निष्णात आहात असं मीही ऐकलंय. पण तुम्हाला चोरी करताना मला स्वतःच पाहिलं पाहिजे. माझी कोणतीही बत्तू तुम्ही चोरून घ्या. पण मला ते संपन्नता काम नये. नसच आपल्या लग्नाचे पुढे पाहता येईल."

"हा तर माझ्या हातचा सोपा खेळ आहे!" असं सांगून दामोदर तिथून निघून गेला.

दोन दिवसानंतर शेजारच्या गांवी असलेल्या जत्रेला गौरी गेली. दामोदरला जेव्हां हे कळलं तेव्हां

चांदेबा

तो वेष पालटून तिथं जत्रेला गेला. एका टोपल्यांत त्याने तऱ्हेतऱ्हेच्या बाहुल्या घेतल्या आणि त्या विकण्याचे नाटक तो करू लागला. गौरी जत्रेतल्या खास गोष्टी तन्मयतेने बघत होती. दामोदरने दवल्या पावलांनी तिचा पाठसांग केला. गौरीने गळ्यांत चंद्रहार घातला होता. तो चोरपंथी आणि आपण यांत किती वाकवणार आहोत हे तिला दाखवायचे, असा दामोदरचा विचार होता.

एका ठिकाणी काहीतरी वस्तू पाहण्याच्या भिषाने गौरी खाली वाकली. दामोदरने मोठ्या शिताफीने तिच्या गळ्यांतला चंद्रहार फाटून घेतला. गर्दी बरीच होती, म्हणून ही गोष्ट कुणातच कळली नाही.

दुसऱ्या दिवशी दामोदर सूरनंदनच्या घरी गेला आणि गौरीला बाहेर बोलावून त्याने विचारलं, "तुम्हा चंद्रहार चोरला गेला म्हणून तुला खूप वाईट वाटलं असेल. जत्रेंत तुझ्या नकळत मीच तुम्हा

चंद्रहार चोरता होता. आता मी किती कुशल चोर आहे हे तुला समजले आहे ना?"

त्यावर गौरी मोठ्याने हंसून म्हणाली, "जरीत तुम्ही बाहुल्या मिकायला येऊन आला होता ना? तिथेच तुम्ही पाषाण चंद्रहार चोरलात. हा गोष्ट मला कळलीच होती, तेव्हा आता तुम्ही भुरग्या चोऱ्या करण्याच्या लायकीचे देखील नाहीत हे दिसले. आणि तुम्ही माझ्या गळ्यातून जो हार चोरलात तो नकली आहे!"

तिचे बोलणे ऐकून दामोदर स्तब्ध झाला. त्याच्या हातांतून चंद्रहार जमिनीवर पडला आणि तो तळक मागे वळून तिथून निघून गेला.

गौरीने दोनतीन दिवस त्याची वाट पाहिली. जेव्हा तो आला नाही, तेव्हा ती स्वतः त्याच्या घरी गेली. दामोदर खाटेवर डोळे मिटून पडला होता. गौरीने जोरात टाळी वाजवली आणि म्हटले, "झोपला आहात की राजाचा खजिना लुटण्याची योजना बनेवता आहात?"

दामोदर उठून बसला व तिला म्हणाला, "राजाचा खजिना लुटणार आणि मी? अग, तुम्हाला चंद्रहार तुझ्या नकळत चोऱ्याने मला बमले नाही, तेव्हा राजाचा खजिना मी कसला लुटणार? आता माझ्या लक्षात आलेच की मोठ्यामोठ्या चोऱ्या,

दांडे घालण्याची हुशारी माझ्यात नाही. लहानसहान चोऱ्या केव्हामुळे मी स्वतःला मोठा चोर मानायला लागलो. हा माझा प्रम होता."

हे ऐकून गौरी खुपीत आली व म्हणाली, "जरी चोर हुशार असला तरी देखील त्याचा प्रत्येक दिवस धोक्याचाच असतो. हा धाणेगाळा व्यवसाय आहे."

"मग पोटापाण्यासाठी दुसरे काय करायचं?" दामोदरने दुःखी स्वरात म्हटले. गौरीने त्यावर प्रेमळपणे उत्तर दिले, "इयून दोन कोस अंतरावर माझे मामा राहातात. ते शेतकरी आहेत. काढ करतात आणि प्रम आरामात राहातात. आपण ही चोरांची टोळी सोडून देऊ आणि तिथे स्वाभिमानाने राहू. मेहनतीच्या कमाईवर जगू. लुखाने संसार करू!"

क्षणभर विचार करून दामोदर म्हणाला, "तुम्हाला म्हणजे बरोबर आहे, तुम्हाला उपाय मलाही पटतोय. पण मला तुझे मनीस करून होतील का?"

"इथे येण्यापूर्वीच मी त्यांना सर्व कांही सांगितले होतं आणि नंतरच मी इथे आले." गौरी म्हणाली.

आता दामोदर गौरीच्याबरोबर साराई जाण्यासाठी निघाला.

